

Anders Hultqvist

Skattefrågor kring
vinstandelar i
ömsesidiga skadeförsäkringsföretag

Brandkontoret

*Stockholms Stads Brandförsäkringskontor
försäkrar sedan 1746*

Förord

Denna studie har gjorts på uppdrag av Stockholms stads brandförsäkringskontor – Brandkontoret – som är ett ömsesidigt försäkringsbolag. Brandkontoret ställde initialt frågan om skattelagstiftningen numera fordrar att utbetalning av vinstandelar beskattas hos mottagarna och om Brandkontoret är skyldigt att lämna kontrolluppgifter m.m. för sådana vinstandelar. Historiskt har det nämligen inte varit på det viset. Har lagstiftningen eller rättspraxis ändrats utan att detta uppmärksammats inom branschen eller är det ett missförstånd som lett till att Brandkontorets utbetalade vinstandelar föranleder Skatteverket att ställa krav i den riktningen?

Lagtexten i 8 kap. 24 § inkomstskattelagen (1999:1229) skiljer sig markant från föregångaren, dvs. 19 § sjunde ledet (stycket) kommunalskattelagen (1928:370), men enligt förarbetena till inkomstskattelagen var någon materiell ändring inte avsedd, bara att modernisera språket i lagtexten.

Efter att ha granskat det relevanta källmaterialet samt diskuterat frågan med kollegor och Brandkontoret, har jag funnit det viktigt att utförligt redovisa utredningen och källmaterialet i sin historiska kontext, eftersom en del av detta material inte är lättillgängligt och det tar mycket tid och möda att på egen hand få hela bilden klar för sig. Till dem som tagit sig tid att diskutera frågan och/eller olika delar av manuskriptet vill jag rikta ett varmt tack.

Stockholm i januari 2015

Anders Hultqvist

Rapporten i korthet

Denna studie har som nämnts i förordet gjorts på uppdrag av Stockholms stads brandförsäkringskontor – Brandkontoret – som är ett ömsesidigt försäkringsbolag, vars verksamhet avser försäkring mot brand och andra risker hänförlig till byggnad och fastighet (dvs. skadeförsäkring). Frågan som har utretts har gällt skattefrihet eller skatteplikt för av bolaget lämnade vinstandelar.

I rapporten beskrivs först den associationsrättsliga bakgrunden (kapitel 2) för att den speciella associationsform som ömsesidiga försäkringsbolag utgör ska förstås i sitt sammanhang och varför beskattningen skiljer sig åt mellan försäkrings*aktiebolag* och *ömsesidiga* försäkringsbolag.

Vidare klargörs skillnaden mellan livförsäkringsbolag och skadeförsäkringsbolag, vilken också är relevant vid beskattningen, samt redogörs för ett antal terminologiska och begreppsmässiga frågor. I stort sett gäller samma terminologi inom skatterätten som inom associationsrätten, men på en punkt är det en skillnad. Medan den associationsrättsliga termen är *ömsesidigt försäkringsbolag*, används i inkomstskattelagen termen *ömsesidigt försäkringsföretag*, dock utan egen definition, men uppenbarligen syftande på den nämnda associationsformen, dvs. samma begrepp.

Därefter ägnas ett kapitel (3) åt att beskriva den historiska utvecklingen. Tankegångarna under och inför och regleringen i 1928 års kommunalskattelag (KL) beskrivs för att ge den historiska kontext som en gång lade grunden för beskattningen av de ömsesidiga försäkringsbolagen. Detta visar sig sedan vara av fundamental betydelse för tolkningen och förståelsen av reglerna, eftersom någon uttrycklig eller avsedd reform av dessa principer för de ömsesidiga bolagen därefter inte skett i något lagstiftningsärende.

Bland alla de ändringar som företagits under kommunalskattelagens tid (1929-2000) är det två viktigare större skatterättsliga reformer avseende försäkringsbolagens beskattning som sticker ut, och som också ledde till justeringar av lagtexten i här aktuellt avseende, och det är 1950 års reform avseende beskattningen av livförsäkringsverksamhet och 1969 års reform av beskattningen av skadeförsäkringsverksamhet m.m. Den förra reformen beskrivs kortfattat och med inriktning på ändringen av 19 § KL, särskilt då det påpekades att ett lagskrivningsförslag, som tog sikte på livförsäkringar, riskerade att medföra att vinstandelar i skadeförsäkringsföretag blev skattepliktiga. Detta rättades emellertid till efter ett påpekande av kammarrätten. Vid 1969 års reform övervägdes flera alternativ att ändra beskattningen av skadeförsäkringsverksamheten, bl.a. att göra den mer lik beskattningen av livförsäkringsverksamheten, men det slutade med en reformerad överskottsbeskattning.

Detta visar också på en skillnad mellan livförsäkringsverksamhet och skadeförsäkringsverksamhet – tidigare benämnda personförsäkrings- resp. sakförsäkringsverksamhet – och som riskerar att leda till misstag. Medan livförsäkringsverksamheten normalt är inriktad på ett sparande som sedan ges tillbaka till försäkringstagarna i form av *återbäring*, har skadeförsäkringsverksamheten utvecklats ur ett kollektivt ansvar för att ersätta och reparera skador till att genom premier fondera medel för att täcka dessa skador. Brandförsäkringen hade ursprungligen också ett sådant personligt ansvar i de ömsesidiga bolagen för underskott, men har med tiden begränsats och i numera i många fall tagits bort. Fokus har där mer legat på premiesättningen, ev. premieåterbetalning eller sänkta premier i framtiden (vid överskott), marknads- och konkurrensfrågor samt iakttagande av skälighetsprincipen, balanserat mot de risker som det fonderade kapitalet ska täcka, allt under tillsyn av Försäkringsinspektionen (numera Finansinspektionen).

Termerna och även det begreppsmässiga innehållet har över tid varierat något, vilket bland annat påpekades i 1950 års reform – att 1917 års försäkringsrörelselags begrepp ”premieåterbäring” inte var lika omfattande som ”återbäring” i 1948 års försäkringsrörelselag – vilket, den som helt vill förstå diskussionerna i de historiska förarbetena, bör beakta. Det var emellertid även med beaktande av dessa terminologiska frågor som lagtexten

vid 1969 års reform utarbetades med stor pregnans.

Utredningsarbetet under 1960-talet skedde i flera steg och initierades av Försäkringsinspektionen som ansåg att redovisningsmetodiken var föråldrad och inte svarade mot nyare lagstiftning. En första utredning sattes igång 1961, som avlämnade ett betänkande 1962, men den ledde bara till en marginell reform 1963. I stället tillsattes 1963 års försäkringsskattekommitté som skulle försöka finna ett sätt att förenkla beskattningen för skadeförsäkringsföretagen. Ett förslag som mer liknade beskattningen av livförsäkringsföretagen mötte stort motstånd och reformen 1969 slutade med en reformerad överskottsbeskattning, likt det förslag 1961 års utredning lämnat, i synnerhet när det gällde regleringen som här är aktuell, nämligen den språkliga utformningen av det aktuella ledet i 19 § KL. Där poängterades också uttryckligen varför det var viktigt med att uttryckligen ange att vinstandelar var skattefria, just med avseende på denna möjlighet i de ömsesidiga skadeförsäkringsbolagen.

Många andra delar av försäkringsbolagens och försäkringars beskattning har även härefter ändrats, men inga som har haft sikte på att förändra enkelbeskattningen av de ömsesidiga skadeförsäkringsbolagen eller dess delägare, tillika försäkringstagare. Ett lagstiftningsmisstag på 1990-talet, som dessutom ledde till en oavsiktlig ändring i Svensk författningssamling (SFS-registret) av det aktuella ledet i 19 § KL när Skattelagkommittén hade att överföra och språkligt modernisera texten till en ny inkomstskattelag (IL), förefaller dock ha föranlett att de terminologiska nyanserna i lagtexten – med kommaterade inskjutna satser – inte beaktades tillräckligt mot denna bakomliggande kontext av beskattningen av ömsesidiga skadeförsäkringsföretag.

Nuvarande formulering av 8 kap. 24 § IL kan därför tolkas motsatsvis, som att vinstandelar inte är skattefria, om avdrag erhållits för premien. Satt i sin systematiska och historiska kontext blir detta dock varken en nödvändig eller rimlig tolkning, enligt min mening, varför rättsläget i princip är oförändrat (se kapitel 4). Detta kan emellertid komma till uttryck på ett klarare sätt i lagtexten. Studien avslutas därför med ett förslag till hur lagstiftningen kan rättas till för att bättre knyta an till det som lagstiftningen gav uttryck till före inkomstskattelagens ikraftträdande (se kapitel 5).

Innehåll

<i>Förord</i>	2
<i>Rapporten i korthet</i>	4
1 Inledning	6
2 Associationsrättslig bakgrund	7
2.1 Inledning	7
2.2 Lagregler och terminologi	7
2.3 Äldre lagregler och terminologi	9
2.4 Särskilt om ömsesidiga skadeförsäkringsföretag	10
3 Den historiska utvecklingen	11
3.1 Inledning	11
3.2 Förarbetena till 1928 års kommunalskattelag	11
3.3 1950 års försäkringsskattereform	13
3.4 1969 års försäkringsskattereform	14
3.5 Lagstiftningsmisstaget på 1990-talet	16
3.6 Inkomstskattelagen	17
3.6.1 Skattelagkommitténs förslag	17
3.6.2 Lagrådsremissen	18
3.6.3 Propositionen	19
3.7 Sammanfattning	19
4 Det nuvarande rättsläget	20
4.1 Inledning	20
4.2 Rättspraxis	20
4.2.1 RÅ 1927 ref. 12	21
4.2.2 RÅ 1980 1:8	21
4.2.3 2010 års förhandsbesked	22
4.2.4 Synpunkter på rättsfallen	23
4.3 Tolkning av vad 8 kap. 24 § IL ger uttryck för	23
4.4 Systematiken	24
4.5 Historiken	25
4.6 Sammanfattning och slutsatser	25
5 Förslag till lagändring	26
<i>Bilaga – Översikt av lagtextförslag och lagtextändringar</i>	29

1 Inledning

Frågan som ställts är om nuvarande reglering i inkomstskattelagen (IL) medger att utbetalning av vinstandelar från ömsesidiga skadeförsäkringsbolag är skattefria, som de alltid varit, eller om de numera är skattepliktiga. Av lagtexten (8 kap. 24 § IL) framgår att "[å]terbäringar och andra utbetalningar av överskott på grund av en försäkring är skattefria, om premien för försäkringen inte får dras av", vilket dock inte gäller "utbetalningar på grund av pensionsförsäkringar eller sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar som tecknats i samband med tjänst". Enligt 39 kap. 6 § IL får "verkställd premieåterbetalning" (p. 9) och "utbetald återbäring" (p. 8) dras av vid beräkning av det skattemässiga resultatet, men inget nämns om utbetalda "vinstandelar".

I den tidigare regleringen korresponderade denna reglering med 19 § sjunde ledet i kommunalskattelagen (1928:328) och där stadgades att "till skattepliktig inkomst enligt denna lag räknas icke.... vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, och premieåterbetalning på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat". Här nämns vinstandel särskilt, oavsett om avdrag för premien förelegat eller ej. Enligt 2 § 6 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt var även här "utbetald återbäring och verkställd premieåterbetalning" avdragsgill, men inte utbetalda vinstandelar.

Förutom att (vilket jag återkommer till nedan) "återbäring" är en form och term som används inom livförsäkringsverksamhet, normalt inte inom skadeförsäkringsverksamhet, är det klart att "premieåterbetalning" är skattepliktig om avdrag för premien tidigare erhållits, men hur är det med utbetalda vinstandelar? Är de enligt den nya lagstiftningen skattepliktiga om "premien får dras av" eller är det fortfarande så, som tidigare klart framgick, att "vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring" alltid är skattefri, oavsett om premien får dras av?

Av förarbeten och kommentarer till lagrummen har någon saklig ändring inte varit avsedd och tidigare förarbeten och praxis återopas som stöd. Det är dessa till synes motsägelsefulla budskap som här ska behandlas.

Ett ömsesidigt skadeförsäkringsbolag ägs av dess försäkringstagare. Det är en gammal form att kollektivt hjälpas åt och samtidigt försäkra sig mot skador på egendom (viss olycks- och sjukdomsförsäkring kan också ingå). Med premier bygger bolaget upp fonderade reserver för att täcka sådana skador. Har bolaget tillräckliga fonder och minskar skadefallen och skadornas omfattning, uppstår ett överskott, medan det (omvänt) uppstår ett underskott när premierna och de fonderade medlen inte är tillräckliga för att täcka uppkomna skador. Historiskt har det kunnat föreligga ett personligt ansvar för delägarna/försäkringstagarna att också täcka ett sådant underskott, men det har kunnat begränsas och t.o.m. helt tas bort när fonderade medel eller återförsäkringar varit tillräckliga.

Vid överskott kan detta användas till att återbetalas till eller på annat sätt komma försäkringstagarna till godo. Man kan sänka premierna (för framtiden), återbetala (del av) redan erlagda premier eller dela ut vinsten till delägarna, vilka tillika är försäkringstagare. De olika åtgärderna kan slå lite olika och är främst en fråga för bolagsstämman, om inte lagregler, redovisningsregler, marknadsreglering (bl.a. den under lång tid gällande "skälighetsprincipen" och förbud mot "dumpning" av premier) lägger hinder i vägen eller begränsar handlingsutrymmet, allt övervakat av en tillsynsmyndighet (tidigare Försäkringsinspektionen, numera Finansinspektionen).

Försäkringsverksamhet är strängt reglerad och fordrar tillstånd för att få bedrivas. Det råder olika förutsättningar för olika typer av försäkringsverksamhet och förutsättningarna har varierat över tiden. Skattelagstiftningen har därför också alltid utformats mot bakgrund av dessa förutsättningar.

För att bättre förstå den skattemässiga regleringen inleds rapporten med en kortare associationsrättslig bakgrund (kapitel 2) innan den skattemässiga regleringen går igenom. Skattereglererna har sin grund i de överväganden som gjordes vid kommunalskattelagens införande på 1920-talet, varför de bäst förstås mot denna bakgrund och sedan därtill läggs de partiella förändringar som skett sedan dess. Detta behandlas i kapitel 3.

Då har man också det historiska och systematiska material som behövs för att bättre kunna förstå och precisera innehållet i nu gällande lagstiftning. Bedömningen av det nuvarande rättsläget redovisas i kapitel 4. Avslutningsvis redovisas i kapitel 5 också några förslag till hur lagtexten kan ändras för att det avsedda norminnehållet ska framgå klart och tydligt.

Samtliga i rapporten redovisade lagändringar och förslag till lagändringar har också samlats i en bilaga i slutet av rapporten för att skapa en översikt och underlätta det för läsaren att observera de språkliga nyanser som de diskuterade lagändringarna givit upphov till.

2 Associationsrättslig bakgrund

2.1 Inledning

Skattelagstiftningen kring försäkringar och försäkringsföretagen har historiskt sett samspelat med den civilrättsliga regleringen av försäkringsverksamheten. Terminologin har dessutom skiftat under årens lopp.

För att bringa klarhet i strukturen och terminologin ges i detta kapitel en översikt av olika typer av försäkringsföretag och en kortfattad beskrivning av associationsformer och verksamhet. Eftersom fokus i denna studie ligger på skattefrågan om vinstandelar i *ömsesidiga skadeförsäkringsbolag* beskrivs denna bolagsform mer ingående (se särskilt avsnitt 2.4), medan övriga försäkringsverksamheter och associationsformer endast beskrivs översiktligt och för att kontrastera skillnaderna mot det ömsesidiga skadeförsäkringsbolaget.

2.2 Lagregler och terminologi

Försäkringstyperna delas i försäkringsrörelselagen (2010:2043), FRL, in i två kategorier: *livförsäkringar* och *skadeförsäkringar* (1:5 FRL). Företag som uteslutande eller så gott som uteslutande meddelar livförsäkringar eller återförsäkrar livförsäkringar benämns *livförsäkringsföretag*, medan övriga försäkringsföretag benämns *skadeförsäkringsföretag* (1:4 FRL). Så långt överensstämmer definitionerna i försäkringsrörelselagen med definitionerna i inkomstskattelagen (1999:1229) (se 39:2 II).

Med *livförsäkring* avses sådan försäkring som anges i 2 kap. 12 § FRL:

- I. a) försäkring där utbetalning av försäkringsbelopp (engångsbelopp eller periodiska utbetalningar) är beroende av en persons eller flera personers liv, dock inte försäkringar enligt klass III,
- I. b) försäkring som meddelas som tillägg till försäkring enligt klass I a,
- II. a) försäkring som utfaller vid giftermål,
- II. b) försäkring som utfaller vid födelse,
- III. försäkring som avses i klasserna I a, II a och II b som är anknuten till fonder vilka förvaltas av den som har rätt att driva fondverksamhet enligt lagen (2004:46) om värdepappersfonder eller till specialfonder vilka förvaltas av den som har rätt att förvalta specialfonder enligt lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder (fondförsäkring), och

- IV. sjukförsäkring och olycksfallsförsäkring som gäller för längre tid än fem år, under obestämd tid eller till dess den försäkrade uppnått en viss ålder och som inte får sägas upp av försäkringsföretaget eller får sägas upp bara under särskilda förhållanden som anges i försäkringsavtalet.

Skadeförsäkring definieras i 2 kap. 11 § FRL och avser de försäkringsklasser som där anges, bl.a. försäkringar avseende landfordon (andra än spårfordon), spårfordon, luftfartyg, fartyg, godstransport, brand och naturkrafter, annan sakskada, motorfordonsansvar, luftfartygsansvar, fartygsansvar, allmän ansvarighet, kredit, borgen, annan förmögenhetsskada, rättsskydd och assistans, men också olycksfall (dock inte försäkring som avses i 2 kap. 12 § klass IV) och sjukdom (dock inte försäkring som avses i 2 kap. 12 § klass IV).

Att driva försäkringsrörelse fordrar tillstånd. Sådant ges av Försäkringsinspektionen och får ges till aktiebolag, ömsesidigt försäkringsbolag eller försäkringsförening (2:1 FRL). Tillstånd ges för en eller flera försäkringsklasser.

Försäkringsföretag är i FRL en samlingsbeteckning för tre olika typer av associationsformer som kan bedriva försäkringsrörelse: försäkringsaktiebolag, ömsesidigt försäkringsbolag och försäkringsföreningar (se 1:3 FRL).

Försäkringsaktiebolag regleras särskilt i 11 kap. FRL, som till stora delar ansluter och därför hänvisar till aktiebolagslagen (2005:551), ABL. Även om reglerna till stora delar således är desamma för försäkringsaktiebolag som för aktiebolag i allmänhet, finns vissa särregler för försäkringsaktiebolagen, t.ex. att det krävs tillstånd för större aktieförvärv (s.k. kvalificerat innehav; 15:1 FRL), att det är svårare att låna upp kapital och det finns strängare regler till skydd för kapitalbasen.

Ömsesidiga försäkringsbolag är även efter 2010 års FRL en särskild associationsform. Delägarskapet skiljer sig markant från ett ägande i ett försäkringsaktiebolag, men även från ett medlemskap i en försäkringsförening. Mer om denna associationsform i avsnitt 2.4 nedan.

En *försäkringsförening* (tidigare understödsföreningar) är, enligt definitionen i 13:1 FRL, en förening som har till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att driva försäkringsrörelse i vilken medlemmarna deltar genom att använda föreningens tjänster som försäkringstagare eller som försäkrad. Det är en särskild form av förening, vars regler till stora delar anknyter till lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, som dock är subsidiär i förhållande till de särskilda regler för försäkringsföreningar, som framgår av 13 kap. FRL.¹

Inkomstskattelagen (IL) ansluter till försäkringsrörelselagens definitioner på lite olika sätt.

Försäkringsaktiebolagen följer, p.g.a. att de är aktiebolag även i aktiebolagens mening (11:1 FRL), IL:s regler för aktiebolag.² De *ömsesidiga försäkringsbolagen* benämns i IL *ömsesidiga försäkringsföretag*, en inkonsekvens som vid den senaste lagreformen påpekades av kammarrätten i Göteborg, men som inte ledde till någon ändring av lagstiftningen 2011.³ De olika termerna avser dock uppenbarligen samma begrepp, dvs. ömsesidiga försäkringsbolag i civilrättslig mening.

De tidigare understödsföreningarna har mönstrats ut i samband med nya FRL:s ikraftträdande, med reservation för några övergångsbestämmelser.⁴ För de nya försäkringsföreningarna gäller samma inkomstskatteregler som ekonomiska föreningar (se 2 kap. 4 b § IL).⁵

De två olika verksamheterna avseende livförsäkring respektive skadeförsäkring definieras, som nämnts ovan likadant i IL som i FRL. Så oavsett associationsform kan de olika försäkringsföretagen (försäkringsaktiebolag,

¹ Se vidare prop. 2009/10:246 s. 344 ff.

² Jfr prop. 2010/11:18 s. 46 f.

³ Se prop 2010/11:18 s. 48.

⁴ Under en övergångsperiod till utgången av 2014 har för ännu inte ombildade understödsföreningar fortfarande 7 kap. 19 § IL gällt; se p. 2 i övergångsbestämmelserna till lagen (2011:68) om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) och prop. 2010/11:18 s. 49; jfr s. 42.

⁵ Se vidare prop. 2010/11:18 s. 43 ff.

ömsesidiga försäkringsbolag och försäkringsföreningar) bedriva antingen livförsäkringsrörelse eller skadeförsäkringsrörelse.

När inkomstskattereglerna avser *associationsformen* använder således IL termerna aktiebolag, ömsesidigt försäkringsföretag resp. ekonomisk förening för dessa tre former, medan när reglerna avser *verksamheten* termerna livförsäkringsföretag resp. skadeförsäkringsföretag (oavsett associationsform).

Som utvecklas nedan skiljer sig både regler och sedvanor mellan hur livförsäkringsföretagen och skadeförsäkringsföretagens återbetalar eller använder eventuella överskott. I livförsäkringsbolagen sker det allmänt genom *återbäring*, medan skadeförsäkringsbolagen sätter ned premier, eller återbetalar (del av) premier (premieåterbetalning) eller, i ömsesidiga bolag, tillgodoräknar försäkringstagarna, som också är delägare, *vinstandelar*.

Beskattningen av de två typerna är också olika (se 39 kap 2-13 §§ IL). Därtill kommer att det är olika intressen i försäkringsaktiebolag (där aktieägarintressen kan vara andra än försäkringstagarintressen) respektive ömsesidiga försäkringsbolag (där delägare och försäkringstagare är samma personer; se vidare nedan).

Eftersom syftet med denna studie tar sikte på Brandkontorets och de ömsesidiga skadeförsäkringsbolagens och deras försäkringstagares/delägares beskattning kommer de andra associations- eller verksamhetsformerna i fortsättningen inte beröras mer än för att kontrastera och i viss mån förklara varför det stundom uppstått terminologiska och tolkningsmässiga problem. Dessa problem sammanhänger också med att terminologin har skiftat över tiden, varför här också ska nämnas något om äldre terminologi.

2.3 Äldre lagregler och terminologi

När kommunalskattelagen antogs gällde 1917 års försäkringsrörelselag. Alla försäkringsbolag omfattades inte av den lagen, särskilt inte de mindre ömsesidiga ”sakförsäkringsbolagen” (ömsesidiga skadeförsäkringsbolag). I den lagen fanns termen ”premieåterbäring”, vilket också kom att påverka utformningen av bestämmelserna i kommunalskattelagen.

1948 antogs en ny försäkringsrörelselag, vilken sedan också låg till grund för de skatterättsliga reformerna för livförsäkringsanstalterna (1950) och skadeförsäkringsanstalterna (1960-talet), se vidare i avsnitt 3.3 och 3.4 nedan. Här infördes för livförsäkringsföretagens del termen ”återbäring”, vilket var ett vidare begrepp än det tidigare använda ”premieåterbäring”. Eftersom skattereglerna för livförsäkringsbolagen skrevs om först (1950) kom detta att påverka utformningen – och enligt 1961 års skatteutredning (se nedan) leda till missförstånd – vilket medförde att termen ”premieåterbetalning”, som användes inom skadeförsäkringsrörelse, också kom att användas i skattebestämmelserna.

Medan livförsäkringsföretagen, även de som organiserats som försäkringsaktiebolag, haft stränga krav på att överskott ska tillbaka till försäkringstagarna i form av *återbäring*, efter att en viss reglerad del i försäkringsaktiebolagen delats ut till aktieägarna (enligt i bolagsordningen särskilt angivna ”grunder”), fanns något sådant krav inte för skadeförsäkringsaktiebolagens del, annat än att premiesättningen styrdes av den s.k. skälighetsprincipen.⁶ Prisdumpning och andra konkurrenshämmande metoder fick dock inte förekomma. Förutom sänkta premier (för löpande och nya kunder) kunde man här också återbetala (del av tidigare erlagda) premier, men det kunde också uppstå vinst som i det ömsesidiga bolaget också skulle gå tillbaka till delägarna, tillika försäkringstagare, samt eventuellt förekommande garantier (vinstandelar).⁷

⁶ Se vidare Jan Hellner, Försäkringsrätt, 2 uppl., 1965, s. 29 f.

⁷ Se Hellner a.a. s. 49 ff.

Sålunda har dessa olikheter mellan å ena sidan försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag och, å andra sidan, livförsäkringsverksamhet respektive skadeförsäkringsverksamhet fordrat lite olika regler, varvid vissa termer är relevanta för viss verksamhet, men inte annan, och vice versa.

1982 kom så ytterligare en ny försäkringsrörelselag som var en anpassning till 1975 års aktiebolagslag, Den ersattes sedan av den nu gällande försäkringsrörelselagen från 2010.

2.4 Särskilt om ömsesidiga försäkringsbolag

Ett ömsesidigt försäkringsbolag beskrivs på följande sätt i förarbetena till 2010 års försäkringsrörelselag (FRL):⁸

”Ett ömsesidigt försäkringsbolag kan allmänt beskrivas som en frivillig och öppen sammanslutning för fysiska eller juridiska personer med det huvudsakliga syftet att tillgodose dessa personers försäkringsbehov. De ömsesidiga försäkringsbolagen liknar den ideella föreningen i så motto att den saknar andelsägare och att de har till syfte att främja gemensamma intressen, men detta främjande sker liksom beträffande ekonomiska föreningar genom att driva ekonomisk verksamhet. Den ömsesidiga verksamhetens inriktning och utformning bygger på en historisk och internationell utveckling. Traditionerna i de skilda europeiska länderna varierar i någon mån, men den ömsesidiga associationsformen har genomgående utvecklats utifrån några mera universella grundsatser.

En sådan grundsatser är att ett ömsesidigt försäkringsbolag ägs gemensamt av de personer som utgör sammanslutningen och att delägarna har ett gemensamt intresse av att verksamheten drivs på ett sätt som är till fördel för dem som försäkringstagare. Målet är därför inte i första hand att generera vinst till en från verksamheten fristående ägare, men en strävan om vinstmaximering sammanfaller ofta med delägarnas gemensamma intresse. En följd av försäkringstagarnas dubbla roller är att antalet delägare i ett ömsesidigt försäkringsbolag kan variera över tiden utan att bolagsordningen ändras. Nya försäkringstagare blir delägare och när en försäkring upphör att gälla upphör försäkringstagaren att vara delägare. Var och en som uppfyller eventuella villkor i bolagsordningen kan bli försäkringstagare och därmed delägare.”

I 12 kap. FRL finns särskilda regler om ömsesidiga försäkringsbolag, varav en del hänvisar till lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar. Ömsesidiga försäkringsbolag utgör, som nämnts ovan, dock även fortsättningsvis en egen associationsform och regleras huvudsakligen genom FRL. Här finns regler om bolagsordning, bolagsstämma, garantikapital, bolagets ledning och många andra bestämmelser.⁹

I kapitlet finns också några bestämmelser avseende *vinstutdelning m.m.*, bl.a. med särskilda restriktioner mot att dela ut medel till garantier och innehavare av förlagsbevis (12:63-65 FRL). För *ömsesidiga livförsäkringsbolag* är huvudregeln att medel till delägarna ska ske genom *återbäring* (12:68-69 FRL).¹⁰ För *ömsesidiga skadeförsäkringsbolag* finns ingen reglering alls av hur bolagets medel får betalas ut till delägarna. Däremot ska det, på samma sätt som för livförsäkringsbolagen, i bolagsordningen finnas regler om hur bolagsstämman får förfoga över bolagets vinst. Detta var i stort sett vad som också gällde tidigare enligt 1982 års FRL och det framhölls att det vid införandet av 2010 års FRL saknades skäl att ändra gällande bestämmelser.¹¹ Det är i ömsesidiga skadeförsäkringsbolag vanligt att återbäring till delägare beslutas i annan form än som beslut om vinstutdelning (t.ex. genom premieåterbetalning), men i t.ex. Brandkontorets bolagsordning finns särskilda regler om vinstutdelning vid överskott till försäkringshavare.

---

⁸ Se prop. 2009/10:246 s. 281.

⁹ Se vidare prop. 2009/10:246 s. 285 ff.

¹⁰ Jfr prop. 2009/10:246 s. 494.

¹¹ Se vidare prop. 2009/10:246 s. 328 f.

3 Den historiska utvecklingen

3.1 Inledning

Inkomstskattelagen (1999:1229), IL, beslutades 1999, trädde i kraft 1 januari 2000 och tillämpades, med några få undantag, första gången vid taxeringen 2002.¹² Fram till dess hade kommunalskattelagen (1928:370), KL, gällt, vilken trädde i kraft 1 januari 1929 och således gällde mellan 1929-2000, dock ändrad ett stort antal gånger under de dryga 70 år den var i kraft.

Reglerna om beskattningen av försäkringsverksamhet fördes in i 30 § KL och flyttades sedan över till 2 § 6 mom. lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt, SIL, 1986, där de var kvar till de fördes över till 39 kap. 6 § IL. I 19 § KL listades en rad skattefria förvärv, dock inte avsett att på något sätt vara uttömmande. Den paragrafen var utformad så, att den i en mening säger : ”Till skattepliktig inkomst enligt denna lag räknas icke”, varefter ett stort antal stycken var fogade, närmast som en punktlista. I de tidigare förarbetena benämns dessa just ”stycken”, men under de senaste decennierna sägs i stället ”led”. Ledet eller stycket med undantag för *vinstandelar* m.m. från försäkringar i 19 § KL har ändrat plats flera gånger, allteftersom nya led eller stycken tillkommit, tagits bort eller ändrat plats. I den senaste versionen av paragrafen, före dess upphävande, var det ”sjunde ledet”, ett uttryck som används i förarbeten och kommentarer. Eftersom jag går igenom olika lydelse av 19 § KL under en lång tid – och i olika förslag – kommer jag för enkelhetens skull bara benämna detta ”det aktuella ledet” eller motsvarande.

19 § har ändrats ett närmast oräkneligt antal gånger enligt SFS-registret och jag har gått igenom samtliga ändringar och kontrollerat vilka av ändringarna som avser det aktuella ledet. Då finner jag fyra sådana ändringar (samtliga finns i bilagan till denna rapport). Det är en ändring i samband med 1950 års försäkringsskattereform, en vid 1969 års försäkringsskattereform och sedan två ändringar på 1990-talet. De senare visar sig dock endast vara (först) en misstagsändring 1993 och sedan en (åter)ändring av detta misstag 1997. Detta misstag kan dock ha samband med den något oklara utformning som bestämmelsen fick i nya IL, eftersom Skattelagkommittén, som beredde denna nya lagstiftning, nämner att det var kommunalskattelagen i gällande lydelse under första halvåret 1996 som låg till grund för utformningen av förslaget till ny inkomstskattelag.

Sålunda undersöks särskilt bakgrunden till regleringen i kommunalskattelagen (avsnitt 3.2), 1950 års försäkringsskattereform (avsnitt 3.3), 1969 års försäkringsskattereform (avsnitt 3.4) samt misstagsändringen på 1990-talet (avsnitt 3.5) och förarbetet till nya inkomstskattelagen (avsnitt 3.6).

3.2 Förarbetena till 1928 års kommunalskattelag

Kommunalskattelagen (1928:370) föregicks under årtiondena dessförinnan av flera partiella reformer och flera förslag till hur regleringen skulle se ut presenterades, bl.a. Inkomstskattesakkunnigas förslag (SOU 1923:69:70), Kommunalskattekommitténs förslag (SOU 1924:53-54), men det förslag som lades till grund för regeringens proposition i här aktuellt avseende var 1924 års skatteberednings betänkande angående beskattning av inländska juridiska personers inkomst och förmögenhet (SOU 1926:18).

1924 års skatteberedning redogör inledningsvis för de principer efter vilka beskattningen av juridiska personer kan utformas (enkel- eller dubbelbeskattning) och i fråga om enkelbeskattningen om beskattningen bör ske hos delägaren eller hos bolaget (för delägarnas räkning). Sedan går alla former av juridiska personer igenom

---

¹² Se 1 § lagen (1999:1230) om ikraftträdande av inkomstskattelagen (1999:1229).

varvid de allmänna överbägandena appliceras och diskuteras utifrån olika ändamål och praktiska aspekter.

När det gäller försäkringsbolagen skiljer beredningen på person- och sakförsäkringar, varvid brandförsäkringar hör till den senare gruppen, och inom denna mellan *försäkringsaktiebolag* och *ömsesidiga sakförsäkringsbolag*. Medan de förra bör dubbelbeskattas, såsom aktiebolag i allmänhet, finner beredningen att de ömsesidiga bolagen bör enkelbeskattas:

”Hos de ömsesidiga sakförsäkringsbolagen kan — efter en proportionell beräkningsgrund — tagas till beskattning all vinst på rörelsen, vare sig denna besparas eller utdelas till de försäkrade. Vissa fondavsättningar böra dock av praktiska skäl göras fria. Å andra sidan bör ett uttryckligt stadgande införas, att vinst, som beskattas hos försäkringsinrättningen, ej bör beskattas hos försäkringstagaren.”¹³

Vad angår sakförsäkringar föreslår beredningen därför att skatt bara utgår på överskottet (ingen ränteskatt som för livförsäkringsföretagens del), men vid beräkningen av överskottet också hänsyn tas till avsättning till fonder (försäkringsfonden och fonder för mötande av katastrofer o.d.). Om och när dessa fonder användes till andra ändamål borde de återföras och redovisas såsom vinst och underkastas beskattning.¹⁴ Den skattefria vinstutdelningen för mottagarna var således enligt förslaget begränsad till de medel som tidigare beskattats i bolaget.

När förslaget till kommunalskattelag sedan lades fram första gången (1927) hade undantaget begränsats till ”vinstandelar som försäkringstagare fått uppbära från försäkringsanstalt på grund av avtal rörande annan försäkring än livränteförsäkring, därunder inbegripen överlevelse- och invalidränteförsäkring”.¹⁵ I här aktuellt avseende gav departementschefen följande motivering:

”I den mån försäkringsanstalt är skattskyldig för försäkringstagares vinst, böra, till förekommande av dubbelbeskattning, försäkringstagarna icke hava skatteplikt för till dem utbetalade vinstandelar. På grund härav undantas i förslaget från skatteplikt vinstandelar på grund av annat försäkringsavtal än avtal om livränteförsäkring.”¹⁶

När förslaget till kommunalskattelag behandlades i riksdagens första särskilda utskott fick det en del kritik på ett antal olika punkter och återremitterades till regeringen för ytterligare bearbetning. I här aktuellt avseende var det enligt utskottet fråga om en marginell justering, närmast ett förtydligande, att med (skattefria) vinstandelar borde likställas premieåterbäring.¹⁷ När förslaget till ny kommunalskattelag förelades riksdagen följande år hade denna justering också förts in.¹⁸ Det aktuella ledet i 19 § fick följande lydelse:

”vinstandel eller premieåterbäring, som försäkringstagare fått uppbära från försäkringsanstalt på grund av avtal rörande annan försäkring än livränteförsäkring, därunder inbegripen överlevelse- och invalidränteförsäkring;”

Förslaget antogs av riksdagen och kommunalskattelagen (1928:370) (KL) trädde i kraft året därpå. I sin kommentar till denna reglering anförde Eberstein följande:

”Bland de juridiska personer – med särskilda andelsberättigade medlemmar – vilka äro självständiga skattesubjekt, men vilkas inkomst blott blir föremål för *enkelbeskattning*, märkas ytterligare *försäkringsanstalterna*. En sak för sig är, att försäkringsrörelse i stor utsträckning drives även av aktiebolag och att, där detta är fallet, *aktieägarens* vinst, vare sig den till dem utdelas eller fonderas hos bolaget, behandlas såsom annan aktiebolagsvinst och sålunda blir föremål för dubbelbeskattning i vanlig ordning. Här är emellertid icke fråga om den vinst, som tillkommer aktieägarna, utan om den som belöper på *de försäkrade*. Beträffande denna vinst är den ledande principen, att densamma tages till beskattning *antingen* hos de försäkrade själva *eller* hos försäkringsanstalten, men ej hos bådadera, och att i

¹³ Se SOU 1926:18 s. 39 f.

¹⁴ Se SOU 1926:18 s. 42 f.

¹⁵ Se 19 § i förslaget till lagtext i prop. 1927:102 s. 10

¹⁶ Se prop. 1927:102 s. 348.

¹⁷ Se bet. av första särskilda utskottet 1927 utl. nr 1 s. 58.

¹⁸ Se prop. 1928:213 s. 10 (lagtexten) och s. 251 (specialmotiveringen).

överensstämmelse med vad tidigare utvecklats den skatt, som uttages hos försäkringsanstalten, icke utgår efter progressiv utan efter proportionell skattefot.”¹⁹

Det är sålunda helt klart att – även om många diskussioner fördes om försäkringsbolagens beskattning, framförallt avseende tillåtna avdragsgilla reserveringar – nettovinsten för ömsesidiga skadeförsäkringsbolag sedan skulle beskattas bara en gång, hos bolagen, varför stadgandet i 19 § KL avsåg att klargöra att vinstutdelningen till bolagsmännen (tillika försäkringstagarna) inte skulle beskattas hos dem personligen.

En annan fråga, som också kom att leda till en justering i förslaget, avsåg hur stor del av premien för allframtidförsäkringar, erlagd som ett engångsbelopp eller under en viss tid, som skulle vara avdragsgill. Med anledning av ett rättsfall (RÅ 1927 ref. 12), där hela premien ansetts avdragsgill, kom förslaget i 1928 års proposition att justeras även på denna punkt (se vidare avsnitt 4.2.1 nedan).

3.3 1950 års försäkringsskattereform

Det aktuella ledet i 19 § KL ändrades sedan inte under ett par decennier, utan det var först i samband med 1950 års försäkringsskattereform, som dock inte avsåg sakförsäkringar eller sakförsäkringsbolagen (dvs. det som numera benämns skadeförsäkringar), utan livförsäkringar och livförsäkringsbolagen.

Anledning till reformen var att 1917 års försäkringsrörelselag ersatts av en ny lag om försäkringsrörelse den 17 juni 1948, som i huvudsak trädde i kraft den 1 januari 1949. Bland annat hade en ny term införts, *återbäring* i stället för den tidigare termen *premieåterbäring*, och återbäring hade en vidare innebörd. Den i kommunalskattelagen använda termen utjämningsreserv benämndes i den nya lagen utjämningsfond och den senare fick i större utsträckning än den tidigare användas för utjämning av de ekonomiska variationerna. Nettointäkten enligt kommunalskattelagen bestod dels av det s.k. överskottet i rörelse, dels ränteskatteunderlaget.²⁰

Utifrån principiella synpunkter togs överskottsbeskattningen för livförsäkringsanstalter bort och kvar blev endast beskattning av sådan försäkringsanstalts ränteinkomst eller annan därmed likställd avkastning av dess kapitaltillgångar. Vidare skulle sådan beskattning endast avse kapitalförsäkringar som inte utgjorde pensionsförsäkringar, eftersom de senare beskattades hos försäkringstagarna.²¹ Dessa och några ytterligare justeringar gjordes för livförsäkringsföretagens del.

För försäkringstagarna gjordes härefter en indelning i pensionsförsäkringar (P-försäkring) och kapitalförsäkringar (K-försäkring) och stor möda lades ned på gränsdragningen. Medan försäkringstagarna (eller arbetsgivarna) fick avdrag (inom vissa gränser) för P-försäkringar, skulle utfallande belopp inkomstbeskattas. För K-försäkringar var det tvärtom, inget avdrag för inbetalda premier, men å andra sidan var utfallande belopp skattefria. Beskattningen av avkastningen av K-försäkringskapitalet skedde sålunda hos bolaget, även om det innebar att den avkastningen inte blev progressivt beskattad. Departementschefen ansåg att en annan ordning skulle medföra ”ansenligt besvär och arbete för enskilda och myndigheter men allenast obetydliga skatteintäkter”.²²

En detaljfråga i detta förslag – men av principiell betydelse för den här aktuella frågan – var att kommittén bl.a. hade föreslagit en justering av 19 § KL så att det aktuella ledet om vinstutdelning skulle utgått.²³ Detta hade uppenbarligen sin förklaring i att kommittén endast hade livförsäkringsdelen för ögonen.²⁴

¹⁹ Se Gösta Eberstein, Om skatt till stat och kommun enligt svensk rätt, förra delen, Stockholm 1929, s. 307.

²⁰ Se prop. 1950:93 s. 54.

²¹ Se prop. 1950:93 s. 109.

²² Se prop. 1950:93 s. 154.

²³ Se SOU 1948:22 s. 9

²⁴ Jfr motiveringen i SOU 1948:22 s. 169.

Kammarrätten hade uppmärksammat detta:

”Kommittén, som principiellt icke upptagit frågan om skadeförsäkringsbolagens beskattning, syntes alltså utan motivering ha föreslagit en så genomgripande ändring som införande av dubbelbeskattning av skadeförsäkringsbolagens vinstutdelning till försäkringstagare. Tanken, att då den skattskyldige fått avdrag för skadeförsäkringspremier han måste skatta när han delvis får dem tillbaka, förefölle ju bestickande. Av förarbetena till 1928 års kommunalskattelag framginge emellertid, att ej heller i dylika fall vinstandel eller premieåterbäring skulle beskattas. Bestämmelsen i 19 § torde alltså icke böra upphävas.”²⁵

Departementschefen fann att av skäl som kammarrätten anfört den dåvarande bestämmelsen om skattefrihet i visst fall för vinstandel eller premieåterbäring icke borde upphävas. Dock borde uttrycket premieåterbäring ändras till återbäring och skattefriheten icke avse belopp, som uppburits på grund av pensionsförsäkring eller på grund av sjuk- eller olycksfallsförsäkring, tagen i samband med tjänst.²⁶ Lagtexten fick genom förslaget följande lydelse:

Ursprunglig lydelse

vinstandel eller *premieåterbäring*, som *försäkringstagare* fått uppbära från försäkringsanstalt på grund av avtal rörande annan försäkring än livränteförsäkring, därunder inbegripen överlevelse- och invalidränteförsäkring;

Ny lydelse

vinstandel eller återbäring, som utgått på grund av annan försäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst;

3.4.1969 års försäkringsskattereform

1961 tillsattes en utredning för att, med anledning vad Försäkringsinspektionen hade anfört i ett brev till finansdepartementet i november 1960, söka anpassa beskattningsreglerna för *skadeförsäkringsrörelse* till försäkringsföretagens dåvarande redovisningsmetodik och till utvecklingen inom denna gren av försäkringsverksamheten.²⁷ Utredningen avlämnade en skrivelse med några mindre förslag den 2 oktober 1961 och ett slutbetänkande den 28 september 1962.²⁸ Departementschefen fann dock att genomförandet av de ändringsförslag som de sakkunniga framlagt i betänkandet skulle anstå tills vidare, förutom några mindre ändringar i ett speciellt hänseende (30 § anv.p. 2 KL) som här saknar betydelse.²⁹

I stället tillsattes en ny utredning med uppgift att förenkla beskattningsreglerna för framförallt skadeförsäkringsföretagen.³⁰ Utredningen antog namnet *1963 års försäkringsskattekommitté* och avgav sitt betänkande i december 1967.³¹ I betänkandet redovisades tre olika beskattningsalternativ för skadeförsäkringsanstalter:

- 1) Premieinkomsten som beskattningsunderlag,
- 2) Kapitalavkastningen som beskattningsunderlag,
- 3) Överskottsbeskattning.

Medan alternativ 1 innebar att premieinkomsten utgjorde beskattningsunderlag, var syftet med alternativ 2 att

²⁵ Se prop. 1950:93 s. 221.

²⁶ Se prop. 1950:93 s. 222.

²⁷ Se direktiven (13 januari 1961) till 1961 års utredning angående översyn av vissa beskattningsregler för skadeförsäkringsrörelse.

²⁸ Se betänkande med förslag till ändrade bestämmelser angående beskattning av sjuk-, olycksfalls- och skadeförsäkringsrörelse avgivet den 28 september 1962 av 1961 års utredning angående översyn av vissa beskattningsregler för skadeförsäkringsföretagen (promemoria).

²⁹ Se prop. 1963:48 s. 4.

³⁰ Se prop. 1963:48 s. 8 och

³¹ Se Betänkande angående beskattning av försäkringsanstalter (Stencil Fi 1967:15), avgivet i december 1967 av 1963 års försäkringsskattekommitté.

beskattningen direkt skulle träffa kapitalavkastningen av försäkringsanstalternas kapital. Alternativ 3 innebar i princip ett bibehållande av dåvarande bestämmelser om överskottsbeskattning av rörelseresultatet. För livförsäkringsanstalternas beskattning föreslog kommittén vissa ändringar av mer teknisk natur.

Kommittén avvisade för egen del alternativ 1, men fann de båda andra alternativen i och för sig ändamålsenliga. Majoriteten förordade alternativ 2, men en skiljaktig ledamot förordade alternativ 3. Efter remissbehandling, där flera tunga remissinstanser också förordade alternativ 3, kom propositionen också att innehålla ett sådant förslag,³² vilket också antogs av riksdagen.³³

Efter 1969 års reform skulle all försäkringsrörelse i en och samma anstalt beskattas efter samma system. Som livförsäkringsanstalter räknades försäkringsanstalter som uteslutande eller så gott som uteslutande meddelade personförsäkringar, dvs. förutom livförsäkringar endast sjuk- och olycksfallsförsäkringar, avgångsbidrag och arbetslöshetsförsäkring. Övriga försäkringsanstalter utgjorde skadeförsäkringsanstalter. Utländska skadeförsäkringsanstalters verksamhet i Sverige fick bilda en egen grupp vid beskattningen.

Medan några justeringar gjordes för livförsäkringsanstalternas del, bl.a. angående det s.k. antalsavdraget, och schablonbeskattningen av utländska skadeförsäkringsrörelser behölls (viss procent på premieinkomsterna), var det främst reglerna avseende skadeförsäkringsanstalternas avsättningsmöjligheter och därmed sammanhängande *vinstberäkning* som justerades. Det hade bl.a. uppmärksammats att vissa poster dubbelräknades vid avsättning till utjämningsfond och vinstberäkning, den s.k. takregeln ansågs inte längre behövas och frågan om avdragsgilla förvaltningskostnader behandlades också.

Sålunda gällde därefter tre olika metoder för vinstberäkningen i försäkringsanstalter (oavsett bolagsform): Livförsäkringsanstalter *räntebeskattades*, inländsk skadeförsäkringsanstalt *överskottsbeskattades* och utländsk skadeförsäkringsanstalt *schablonbeskattades*.³⁴

I och med att skadeförsäkringsanstalterna även fortsättningsvis överskottsbeskattades (alternativ 3) och förslaget i denna del inte var kommitténs huvudförslag, hänvisade 1967 års betänkande också i betydande delar till vad 1961 års utredning hade föreslagit och vad som där anförts. I här aktuellt avseende är det egentligen endast denna del av reformen – och som ledde till att 19 § omformulerades – som är av betydelse. Det hade uppmärksammats att den vid 1950 års reform införda termen *återbäring* i huvudsak avsåg livförsäkringar, medan det för skadeförsäkringars del snarare handlade om *premieåterbetalning*.³⁵

Termen *återbäring* hade införts i 19 § KL på grund av 1948 års försäkringsrörelselag (jfr 1950 års reform ovan) och användes främst ifråga om livförsäkring och sådan sjuk- och olycksfallsförsäkring som tagits i samband med tjänst (personförsäkringar), medan det för skadeförsäkringsföretagen snarare var fråga om att sänka eller återbetala premierna, om man inte valde alternativet till vinstutdelning. Anledningen till detta var dels att beräknande av återbäring var ett kostsamt alternativ, dels att det ansågs mer ändamålsenligt att återbetala erlagda premier än att sänka premierna för framtiden enligt den s.k. skälighetsprincipen.

Eftersom sänkta premier ledde till lägre intäkter var också premieåterbetalning avdragsgill för försäkringsföretaget. För försäkringstagarnas del var skadeförsäkringspremier ibland avdragsgilla, ibland inte (beroende på om egendomen som försäkrats användes inom en förvärvskälla eller ej). Sålunda fordrades för skadeförsäkringsföretagens del en särskild reglering, som innebar att en återbetalning av premier som, när de betalats, var avdragsgilla, skulle beskattas när de återbetalades, men inte när de tidigare inte dragits av. Därför ansågs det erforderligt att också införa termen *premieåterbetalning* i 19 § KL, tillsammans med tillägget att skattefriheten var beroende av om avdrag för premien erhöles.³⁶ Avseende vinstutdelning från ömsesidiga

³² Se prop. 1969:120 s. 44.

³³ Se BevU 1969:60, rskr 1969:330 och SFS 1969:749.

³⁴ Se prop. 1969:120 s. 54 ff; jfr Sigvard Berglöf SN 1970 s. 86 för en schematisk översikt.

³⁵ Se a. prop. s. 57 och 1962 års promemoria s. 119 ff.

³⁶ Se a. prop. a. st. och 1962 års promemoria s. 122.

skadeförsäkringsbolag anförde 1961 års utredning (vars lagändringsförslag avseende 19 § KL också användes) följande:

”19 § åttonde stycket bör därjämte förtydligas så, att det framgår, att vinstandel i skadeförsäkringsrörelse alltid är undantagen från skatteplikt. Skattefriheten för sådan vinstandel motiveras av att vinstandelen utgår från redovisad redan före utbetalningen överskottsbeskattad vinst hos försäkringsgivaren och därför icke ånyo skall inkomstbeskattas hos försäkringstagaren. Vinstandel av denna typ förekommer endast för närvarande i ett ömsesidigt bolag och icke alls hos aktiebolagen.”³⁷

Propositionen och den av riksdagen antagna lagtexten följde sålunda det förslag som redan 1961 års utredningen lagt och 19 § KL justerades på följande sätt:

Dittills gällande lydelse

vinstandel *eller* återbäring, som utgått på grund av annan *försäkring* än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst;

Ny lydelse

vinstandel, återbäring *eller premieåterbetalning*, som utgått på grund av annan *personförsäkring* än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst, ***samt vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, och premieåterbetalning på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat,***

Den första delen avser liv- och andra personförsäkringar, medan andra delen (**här i fetstil**) avser skadeförsäkringar för egendom, bl.a. brandförsäkringar. Medan vinstandelar (dvs. utbetalning från ömsesidiga skadeförsäkringsbolag) alltid var skattefria – vinsten hade ju beskattats i bolaget – skulle premieåterbetalningar vara skattefria endast om premien tidigare inte dragits av.

Vinstandelar syftar således på utbetalad vinst från *ömsesidiga bolag*, men inte utdelning till aktieägare (aktieutdelning) från försäkringsaktiebolag, som även fortsättningsvis och liksom för andra aktiebolag dubbelbeskattades.

3.5 Lagstiftningsmisstaget på 1990-talet

Efter 1969 års försäkringsskattereform har inte det aktuella ledet i 19 § KL ändrats medvetet, men under några år kom det att ha en annan lydelse på grund av ett lagstiftningsmisstag. Eftersom 19 § innehöll runt 30-talet led (eller stycken) ändrades paragrafen ett stort antal gånger, dvs. varje gång en ändring erfordrades i någon del av bestämmelsen.

Vid en ändring av en annan del i 19 § KL den 1 juli 1993 – en proposition som inte beretts inom finansdepartementet och som avsåg arbetsskadeförsäkring – kom ”gällande lydelse” av det här aktuella ledet dock att *skrivas av* felaktigt i propositionen (prop. 1992/93:178):

vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning, som utgått på grund av annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring som tagits i samband med tjänst, samt *vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat*; (kurs. här)

En bit av texten (”och premieåterbetalning på grund av skadeförsäkring”) föll bort. I och med att riksdagen

³⁷ Se 1962 års promemoria s. 123. Lagtextförslaget finns i promemorian s. 8 f.

beslutade i enlighet med förslaget i propositionen kom lydelsen att bli införd i SFS-registret.³⁸ Denna lydelse fördes också in i befintliga lagtextsamlingar.³⁹

Misstaget upptäcktes sedan under 1996 och ändrades i samband med att riksdagen behandlade andra skattefrågor. I Finansutskottets betänkande 1996/97:FiU1, under rubriken ”Lagtekniska justeringar” anför utskottet följande gällande denna fråga:

”Det sistnämnda lagförslaget innehåller även ett förslag till ändring i 19 § första stycket kommunalskattelagen. Ett avsnitt i paragrafen har av misstag bortfallit i samband med en tidigare lagändring som utfärdats genom SFS 1993:359. En rättelse bör ske i detta sammanhang.”⁴⁰

Lagtextändringen i finansutskottets betänkande i denna del var sålunda följande:⁴¹

Den av misstag införda lydelsen

vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning, som utgått på grund av annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst, samt vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat;

Rättad lydelse (dvs. tillbaka till vad som var före misstaget)

vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning, som utgått på grund av annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst, samt vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, *och premieåterbetalning på grund av skadeförsäkring*, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat;

Ändringen beslutades av riksdagen och texten rättades genom SFS 1996:1208 som trädde i kraft den 1 januari 1997. Lydelsen blev nu återigen densamma som efter 1969 års reform ovan. Lydelsen var sedan kvar till dess att kommunalskattelagen upphävdes genom 2 § 1 p. lagen (1999:1230) om ikraftträdande av inkomstskattelagen (1999:1229).

Sammanfattningsvis kom således det aktuella ledet i 19 § KL att ha den av misstag införda lydelsen under perioden 1 juli 1993 – 1 januari 1997.

3.6 Inkomstskattelagen

3.6.1. Skattelagkommitténs förslag

Inkomstskattelagen (1999:1229) är i huvudsak en ny redigering och omskrivning av de tidigare befintliga lagreglerna i kommunalskattelagen, lagen om statlig inkomstskatt och andra lagregler avseende inkomstskatt. Uppdraget Skattelagkommittén hade var att göra en *teknisk översyn* av inkomstskattelagstiftningen och utforma ett regelsystem som är *överskådligt* och *språkligt moderniserat*. Kommittén skulle inte i onödan belastas med materiella ändringar, men inte heller vara förhindrade att förslå förändringar som var motiverade av förslagen i övrigt. Stark tonvikt skulle läggas på att *språkligt modernisera* skattereglerna *utan att ändra innehållet* i dem. Genom sammanställning av korresponderande lagrum (i äldre och föreslagen lagstiftning) eller på annat sätt skulle kommittén också underlätta det praktiska arbetet med att härleda rättsregler och äldre förarbeten.⁴²

³⁸ Se SFS 1993:359 i kraft den 1 juli 1993.

³⁹ Se t.ex. Gunnar Rabe, Skattelagstiftning – Lagar och andra författningar som de lyder den 1 januari 1995, 95:1 (Juristförlaget 1995) s. 13.

⁴⁰ Se bet. 1996/97:FiU1 s. 241.

⁴¹ Se bet. 1996/97:FiU1 s. 253.

⁴² Se SOU 1997:2, del I, s. 339.

Samtliga förändringar anges enligt betänkandet under rubriken *Viktigare ändringar*. Där nämns sedan 20-talet ändringar, men inget sägs om det aktuella ledet i 19 §.⁴³ Det är sålunda uppenbart att Skattelagkommittén inte haft någon intention att ändra på innehållet i *normen* i det aktuella ledet.

Skattelagkommittén framhöll att de beaktat lydelsen i kommunalskattelagen under första halvåret 1996 och att det inte varit möjligt att beakta lagstiftning under hösten 1996.⁴⁴ Det innebär att det aktuella ledet i 19 § KL då hade den av misstag införda lydelsen (1993-1997; se ovan).

I betänkandet sägs under 8 kap. (Inkomster som är skattefria) att kapitlet innehåller bestämmelser som är skattefria och att samtliga är hämtade från 19 § KL och dess anvisningar. I betänkandet finns ett förslag till två nya paragrafer, som motsvarar det aktuella ledet i 19 § KL, dels 8 kap. 17 § 2 st. och dels 8 kap. 25 §:

*Dittills gällande lydelse i det aktuella ledet i 19 § KL
1996 (med felet)*

vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning, som utgått på grund av annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst, samt

samt vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till andrag för premie icke förelegat;

(jfr utan felet)

samt vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, och premieåterbetalning på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till andrag för premie icke förelegat;

Förslaget i SOU 1997:2⁴⁵

8 kap. 17, 2 st: *Vinstandelar, återbäringar eller premieåterbetalningar, som utgått på grund av personförsäkring är skattefria. Detta gäller dock inte i fråga om pensionsförsäkringar och sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar, som tecknats i samband med tjänst.*

8 kap. 25 §: *Vinstandelar och premieåterbetalningar på grund av sakskadeförsäkringar är skattefria om premien för försäkringen inte skall dras av.*

8 kap. 25 §: *Vinstandelar och premieåterbetalningar på grund av sakskadeförsäkringar är skattefria om premien för försäkringen inte skall dras av.*

Motiveringen knyter an till den äldre lydelsen efter 1969 års reform och är kortfattad:

”Att vinstandelar och premieåterbetalningar på grund av skadeförsäkringar är skattefria framgår i dag av 19 § första stycket sjätte ledet KL. Bestämmelsen infördes år 1969 (prop. 1969:120, bet. 1969:BevU60, SFS 1969:749).”⁴⁶

Bestämmelsen nämns i övrigt inte i betänkandet, annat än i kommitténs paragrafregister i SOU 1997:77 s. 450, där det likaledes vid 8 kap. 25 § (II) hänvisas till 19 § 1 stycket 6 ledet KL.

3.6.2 Lagrådsremissen

I lagrådsremissen hade förslaget den av kommittén förslagna utformningen, med undantag för att termen ”sakskadeförsäkring” bytts mot ”skadeförsäkring”, eftersom den förra termen är ett för försäkringslagstiftningen främmande begrepp, och paragraferna hade fått nya nummer 27 resp 19 (i stället för 25 och 17).

Lagrådet ansåg dock att bestämmelserna åter skulle föras samman till en egen paragraf under en ny rubrik ”Återbäring på grund av försäkring”.⁴⁷ Det förefaller endast ha varit en språklig och lagstiltistisk fråga.

⁴³ SOU 1997:2, del II, s. 65 ff.

⁴⁴ Se SOU 1997:2 del I s. 340.

⁴⁵ Se SOU 1997:2 del I s. 47.

⁴⁶ Se SOU 1997:2 del II s. 75.

⁴⁷ Se prop. 1999/2000:2, del 3, s. 384

8 kap. 27 §: Vinstandelar och premieåterbetalningar på grund av skadeförsäkringar är skattefria om premien för försäkringen inte skall dras av.

8 kap. 19 § 2 st: Vinstandelar, återbäringar och premieåterbetalningar på grund av personförsäkring är skattefria. Detta gäller dock inte för pensionsförsäkringar och sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar som tecknats i samband med tjänst.

Återbäring på grund av försäkring

8 kap. 28 §: Återbäringar och andra utbetalningar av överskott på grund av en försäkring är skattefria, om premien för försäkringen inte får dras av. Detta gäller dock inte utbetalningar på grund av pensionsförsäkringar eller sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar som tecknats i samband med tjänst.

3.6.3 Propositionen

I propositionens lagförslag hade bestämmelsen införts som 24 § i kapitel 8, men i övrigt med den lydelse som Lagrådet föreslagit. Motiveringen var kortfattad och hänvisade i huvudsak tillbaka till det aktuella ledet i 19 § KL, att detta varit med från kommunalskattens införande och att det sedan modifierats i samband med 1950 års och 1969 års försäkringsskatte reformer (jfr ovan).⁴⁹ Efter införandet har sedan 8 kap. 24 § IL haft följande lydelse:

8 kap. 24 § Återbäringar och andra utbetalningar av överskott på grund av en försäkring är skattefria, om premien för försäkringen inte får dras av. Detta gäller dock inte utbetalningar på grund av pensionsförsäkringar eller sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar som tecknats i samband med tjänst.

3.7 Sammanfattning

I och med att de (större) ömsesidiga skadeförsäkringsbolag (som omfattades av 1917 års försäkringsrörelselag; inte de mindre ute i landsorten) blev skattskyldiga till inkomstskatt i 1928 års KL, och att detta var en form av enkelbeskattning, var det också klart att utdelning av vinst (efter skatt) skulle vara skattefri. För försäkringsaktiebolagen var det dock, liksom för andra aktiebolag, fråga om dubbelbeskattning, skatt på vinsten i aktiebolaget och skatt på aktieutdelningen för aktieägarna.

Merparten av de ömsesidiga försäkringsbolagen behövde dock inte skatta för vinsten, livförsäkringsbolagen har fått avdrag för återbäringen och skadeförsäkringsbolagen om de satte av medel i utjämningsfonder eller återbetalade (sänkte) premierna i stället, eftersom dessa var avdragsgilla vid beräkningen av överskottet. Brandkontoret nämns dock som en stor skattebetalare, eftersom bolaget valde att redovisa vinst och sedan dela ut andelar av vinsten till delägarna (tillika försäkringstagare).

Det är påtagligt hur tekniskt komplicerade alla dessa frågor upplevts och hur lätt det är att slinta fel i regleringen. Samtidigt kan det, som framgår ovan, också noteras att det vid de lagreformer som skedde under 1950- och 60-talet, snabbt rättades till om någon remissinstans påpekade att en reglering blivit terminologiskt eller systematiskt felaktig under utredningsarbetet. Det kan noteras att kammarrätten påpekade detta i 1950 års lagreform och att detta särskilt framhölls i 1962 års promemoria.

Det är därför uppenbart, när man går igenom skattereglerna ända från kommunalskattelagens införande fram

⁴⁸ Se prop. 1999/2000:2, bil 3, s. 385.

⁴⁹ Se prop. 1999/2000:2, specialmotiveringen i bilaga 2, s. 102.

till lagstiftningsmisstaget på 1990-talet, att det aldrig varit fråga om att införa dubbelbeskattning för de ömsesidiga skadeförsäkringsbolagen. Så var inte heller fallet med bestämmelserna i nya inkomstskattelagen, utan den formulering som 8 kap. 24 § IL fick berodde snarast på att det aktuella ledet i 19 § KL hade ändrats av misstag 1993 och inte justerades tillbaka förrän 1997. Eftersom Skattelagkommittén lade lagtexten under 1996 till grund för reformeringen av den språkliga utformningen av skattelagstiftningen hade man rimligen endast den av misstag införda lagtexten som förlaga (i vart fall till en början). Möjligen upptäcktes felet under detta arbete, eftersom riksdagens finansutskott då (hösten 1996) gör denna ändring och då den nya texten också innehåller termen premieåterbetalning, men det är likaledes sannolikt att nyanserna i den tidigare meningens utformning inte observerades. I den äldre lagskrivningstekniken lade man dock stor vikt vid sådana detaljer, vilket dessutom bestyrks av intentionsdjupet när texten en gång formulerades.

Det är sålunda klart att det ännu inte funnits någon intention att dubbelbeskatta ömsesidiga försäkringsbolag, att detta också först ansågs framgå av lagtexten (och då inte bara 19 §, utan även rörelsereglerna samt frånvaron av sådana regler under inkomst av kapital – observera att vinstandelar från ömsesidiga bolag inte är detsamma som ”utdelning” på aktier, vilket jag ska återkomma till i avsnitt 4.4). Lagtexten i 19 § KL specificerades också vid 1969 års reform för att detta skulle framgå klart. Egentligen följer det dock även utan ett sådant stadgande av den systematiska kontexten.

Det är sedan mot denna bakgrund vi har att tolka stadgandet i 8 kap. 24 § IL vilket ska behandlas i följande kapitel.

4 Det nuvarande rättsläget

4.1 Inledning

Tolkning av lag tar normalt sin utgångspunkt i den språkliga utformningen lagtexten. Samtidigt har kontexten stor betydelse för preciseringen. Likaså kan andra systematiska argument vägas in, t.ex. om texten endast är exemplifierande eller om den är uttömmande, om det är ett undantag från ett eljest föreliggande åliggande eller ett förtydligande etc. Tidigare rättspraxis bildar också en ram, eftersom Högsta förvaltningsdomstolen normalt följer sin egen praxis om inte något nytt tillkommit eller (i undantagsfall) ändrat sin praxis.

Det finns några få fall som har bäring på frågan om skattefriheten för utbetalade vinstandelar eller som gränsar till detta och som därför kan vara av intresse att inledningsvis studera. Därefter går jag igenom betydelsen av den språkliga utformningen, systematiken och den historiska kontexten innan jag sammanfattar min bedömning.

4.2 Rättspraxis

Det är framförallt tre (fyra) rättsfall som avsett frågan om avdrag och/eller skatteplikt för utfallande belopp från brandförsäkring och som har någon bäring på den fråga som är aktuell i denna studie. Det första (RÅ 1927 ref. 12) kom mitt under arbetet med kommunalskattelagen och påverkade också utformningen av lagstiftningen. Det andra (RÅ 1980 1:8) är direkt relevant och baserade sig på lagstiftningen efter 1969 års reform. Det tredje och fjärde (SRN förhandsbesked 2010-03-29 i ärendena dnr 60-09/D respektive 61-09/D) prövades ej av Högsta förvaltningsdomstolen (HFD), men innehåller ändå resonemang kring frågeställningen och är inbördes konsekventa. Här följer först en kortfattad beskrivning av fallen, varefter jag ger mina synpunkter.

4.2.1 RÅ 1927 ref. 12

I RÅ 1927 ref. 12 prövades frågan om avdrag för erlagd försäkringspremie för brandförsäkring för all framtid på fastighetens byggnader. Beskattningsnämnderna hade godtagit att den skattskyldige hade gjort avdrag med 20.000 kr för hela den erlagda premien. En representant för fiscus (överståhållarämbetet) överklagade till kammarrätten och anförde flera olika skäl för att avdraget inte borde medges, men varken kammarrätten eller regeringsrätten ändrade taxeringen.

Regeringsrättens dom kom att omedelbart uppmärksammas av 1924 års skatteberedning, som den 10 januari 1928 avlämnade en promemoria till finansministern – när förslaget till ny kommunalskattelag i proposition 1927:102 var på återremiss till regeringen – och kom att föranleda att förslaget justerades även i denna del.⁵⁰

Skatteberedningen anförde att utslaget i regeringsrättens (HFD:s) dom inte stod i god samklang med de principer för försäkringstagares beskattning direkt och genom respektive försäkringsföretag, vilka låg till grund för 1927 års förslag till kommunalskattelag och vilka det inte funnes skäl att frångå. Eftersom varken försäkringsbolaget eller försäkringstagaren beskattades för avkastningen (räntan) på det inbetalda beloppet ansågs försäkringstagarens avdragsgilla del av premien också behöva reduceras. Engångspremien ansågs utgöra ”en ouppsägbar kapitalplacering, vars ränta för all framtid, i regel även om byggnad återuppförts efter brand, täcker den för försäkringen eljest nödvändiga årspremien”. Även för de fall försäkringspremien för en all framtidsförsäkring inbetalades under ett visst antal år kunde den erlagda premien anses som en kapitalplacering. Med en schablonmässigt bestämd årsränta på 4 procent fastställdes så den tabell, avseende avdraget för engångsbetalningar eller viss begränsad premiebetalningstid för allframtidsförsäkringar, som sedan kom att tas in i anvisningarna till 25 § KL.⁵¹

4.2.2 RÅ 1980 1:8

Östergötlands Ömsesidiga Olycksfallsförsäkringsbolag, Egid, som bl.a. handhaft arbetsgivares olycksfallsförsäkringar för anställda, trädde i likvidation vid årsskiftet 1973-74. Härefter hade bolagets livräntor och ersättningsförpliktelser överförts på Riksförsäkringsverket. Bolagets behållna tillgångar hade sedan fördelats mellan dem, som var delägare i bolaget vid utgången av 1968 i förhållande till deras erlagda premier för räkenskapsåren 1964-1968. Frågan i målet gällde sedan en av dessa försäkringstagare som erhållit drygt 4.000 kronor, sannolikt under 1975, eftersom målet gällde inkomsttaxeringen 1976.

I ett yttrande i målet anförde Försäkringsinspektionen att de utskiftade medlen kunde anses utgöra *uppsamlad vinst* under bolagets hela verksamhetstid. För den aktuella försäkringstagaren ansåg inspektionen att det uppburna beloppet var att betrakta som vinstandel snarare än som återbetalning av premier som han erlagt under sin tid som delägare.

Kammarrätten anförde: ”Av bestämmelserna i 19 § kommunalskattelagen följer inte att det skiftade beloppet till någon del skall anses som skattepliktig intäkt för Pettersson. Ej heller på annan grund är beloppet helt eller delvis att anses som skattepliktig intäkt.” Besvären lämnades utan bifall.

Taxeringsintendenten överklagade till Högsta förvaltningsdomstolen som yttrade:

”Av handlingarna i målet framgår att det belopp som i anledning av försäkringsbolagets likvidation utbetalats till Pettersson såsom delägare i bolaget utgör vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring. Sådan vinstandel skall enligt 19 § kommunalskattelagen ej räknas till skattepliktig inkomst.”

⁵⁰ Jfr anvisningarna till 25 § KL i prop. 1927:102 s. 58 och i prop. 1928:213 s. 65.

⁵¹ Se prop. 1928:213 s. 256 ff.

Besvåren lämnades utan bifall. I redovisad referenslitteratur återfinns 1969 års proposition och 1962 års betänkande, och däri just den del i sistnämnda betänkande, där utredningen påpekat att paragrafen måste utformas så att det förtydligades att vinstandel i skadeförsäkringsrörelse alltid är undantagen från skatteplikt (s. 122 och 123 i betänkandet; jfr ovan).

4.2.3 2010 års förhandsbesked (Skatterättsnämnden)

När ömsesidiga skadeförsäkringsbolaget Brandförsäkringsverket likviderades och tillgångarna skiftades ut till delägarna, tillika försäkringstagare, begärdes förhandsbesked hos Skatterättsnämnden dels avseende hur beloppen skulle hanteras i skattehänseende hos mottagarna (ärende med dnr 60-09/D), dels om skattekonsekvenserna hos bolaget (ärende med dnr 61-09/D). Båda förhandsbeskedena beslutades 2010-03-29. Det förstnämnda överklagades av SKV till HFD, men återkallades sedan.⁵²

Försäkringarna i bolaget hade huvudsakligen varit s.k. allframtidförsäkringar för brandskada på byggnader. Premierna betalades in under 24 år, men det fanns även kortare betalningstider och t.o.m. engångsbetalningar. Försäkringens avsåg byggnaden och följde fastigheten vid ägarbyten.

I enlighet med bolagsordningen skulle försäkringsbolagets behållna tillgångar skiftas till delägarna, dvs. försäkringstagarna, i bolaget vid tiden för likvidationsbeslutet. De skulle få del av tillgångarna i förhållande till försäkringens premiereserv. Endast kontanta medel skulle utbetalas till försäkringstagarna. Det belopp som utbetalades bestod dels av en återbetalning av inbetalda premier, dels av överskott vid likvidationen. Bland försäkringsbolagets obeskattade reserver fanns en försäkringsteknisk avsättning för egen räkning som utgjordes av faktiskt inbetalda premier och premiefria höjningar av försäkringsbeloppen.

Frågorna som avsåg mottagarnas skattekonsekvenser besvarades av Skatterättsnämnden (SRN) med utgångspunkt i 8 kap. 24 § IL, att beloppen var skattepliktiga i den mån avdrag erhållits för inbetalda premier. Vidare fann SRN att villkoret för skattefrihet – enligt IL att "premien för försäkring inte får dras av" – gav uttryck för att prövningen skulle göras utifrån de regler som gäller vid beskattningsåret då återbetalning sker. Detta fick till följd att den som (numera) hade en privatbostad, t.ex. mangårdsbyggnad, fick ta emot återbetalningen skattefritt, medan den utbetalning som avsåg näringsfastigheter var skattepliktig, dock endast i förhållande till vad som skulle fått dras av, t.ex. 5 procent för allframtidförsäkring mot engångspremie.

För bolagets del fick å andra sidan alla utbetalningar dras av, men återföringen av försäkringstekniska (obeskattade) reserver skulle tas upp som intäkt, vilket nämnden motiverade med en hänvisning till 39 kap. 6 § IL, p.1 (minskning av försäkringstekniska avsättningar för egen räkning ska tas upp) och p. 9 (verkställd premieåterbetalning ska dras av).

I så måtto var dessa förhandsbesked reciproka i förhållande till varandra samtidigt som inget av dem avser eller i vart fall uttryckligen aktualiserar om det fanns någon (beskattad) *vinstandel* i de utbetalda beloppen. Förhandsbeskedena avsåg uttryckligen likvidation, inte utbetalning av vinstandelar, och SRN gör i det andra beskedet klart att det är fråga om *premieåterbetalning* och resonemangen i det första beskedet avser också "återbetalning". Nämnden hänvisar uttryckligen till 1969 års reforms förarbeten.

---

⁵² Se HFD:s beslut 2010-11-01 (mål nr 2326-10) att avskryva målet. Informationen framgår även av SKV:s hemsida <http://www.skatteverket.se/rattsinformation/reglerochstallningstaganden/rattsfall/2010/rattsfall2010.5.6ef6285127ab4f1d2580006498.html>.

4.2.4 Synpunkter på rättsfallen

Det första fallet, RÅ 1927 ref. 12, saknar numera i stort sett betydelse, eftersom det ledde till en lagändring i 1928 års proposition, som sedan ingick i det reformerade förslag till kommunalskattelag som antogs av riksdagen. Det orsakade dock en intressant diskussion om avdragsrätten baserad på enkelbeskattningen av de ömsesidiga brandförsäkringsbolagen (obligatorisk kvittning mellan att avkastningen på beloppet läggs till försäkringspremien – och inte beskattas – varvid avdraget för premien reduceras genom att en särskild schablon tillämpas på engångsbeloppet).⁵³

De andra fallen är dock intressanta, särskilt när de också ställs i relation till varandra. (Frågan om beloppens egentliga karaktär undandrar sig, på grund av de knapphändiga uppgifterna i fallen, min bedömning, och här utgår jag ifrån vad de olika instanserna för egen del funnit avseende karaktären.) I RÅ 1980 1:8 fann Försäkringsinspektionen att det var fråga om vinst (dvs. beskattat överskott), varvid HFD också låter det utfallande beloppet vara skattefritt (för ”vinstandel som utgått på grund av skadeförsäkring”). I 2010 års två förhandsbesked fann SRN å andra sidan att det var fråga om premieåterbetalning, varvid skatteplikten för utfallande belopp gjordes beroende av huruvida avdragsrätt för premien förelåg eller ej (60-09/D), samt att i det korresponderade andra beskedet (61-09/D) avdrag medgavs för utbetalningarna enligt 39 kap. 6 § IL. Samtliga dessa fall är sålunda så långt helt i linje med enkelbeskattningen, dvs. att beskattat överskott i skadeförsäkring utdelas skattefritt, medan premieåterbetalning dras av (dvs. undgår beskattning i bolaget), men ev. beskattas hos mottagaren, om premien är (har varit) avdragsgill.

I detta sista avseende är det dock en nyans, som man måhända kan ha olika uppfattning om – och vilket majoriteten och minoriteten också hade – dvs. om det (historiskt) ska ha varit så att mottagaren fått avdrag för premien eller om skatteplikten ska bestämmas med hänsyn till den nuvarande avdragsrätten (vilket blev av betydelse bl.a. för mangårdsbyggnaden, som numera är privatbostad, men tidigare varit en del av jordbruksfastigheten). Historiskt kunde vederbörande mottagare väl fått avdrag för premien, men inte nu eftersom brandförsäkringspremier inte är avdragsgilla för privatbostäder. SRN:s majoritet valde – med utgångspunkt i IL:s nya formulering i presens – att konstatera att nu hade avdragsrätt inte förelegat, medan minoriteten ansåg, då reglerna ansågs oförändrade sedan de infördes i 1928 års KL, att bedömningen skulle ske utifrån vad som kan ha gällt vid tidpunkten för premiebetalningen.

4.3 Tolkning av vad 8 kap. 24 § IL ger uttryck för

För den som läser 8 kap. 24 § IL ordagrant kan det motsatsvis (tolkning e contrario) uppfattas som att vinstandelar från ömsesidiga skadeförsäkringsbolag är skattepliktiga, om premien för försäkringen får dras av. Det aktualiserar två viktiga aspekter för tolkningen av inkomstskattelagen, dels om den aktuella bestämmelsen ger uttryck för både en *tillräcklig och nödvändig* betingelse – i satslogiken illustrerad med ”om och endast om” – eller det *endast är en tillräcklig* betingelse, dels om bestämmelser i 8 kapitlet är exklusiva vad gäller skattefrihet i allmänhet.

Att bestämmelsen ger uttryck för en *tillräcklig* betingelse, dvs. att om avdrag för premien för en skadeförsäkring inte fått dras av, så är utfallande belopp inte heller skattepliktigt, torde vara klart. Att däremot motsatsvis dra slutsatsen att inga andra fall är skattefria, dvs. att det är en *nödvändig* betingelse är en annan sak och har dåligt stöd i hur lagstiftningen tillkommit, i 8 kapitlets fall dess uppgift att ersätta 19 § KL. Uppräkningen i paragrafen tillkom på förslag av kommunalskattekommittén, i likhet med vad som angetts i då

---

⁵³ Alla var dock inte ense om att detta var rättvist, men kravet på enkelhet fick ändå departementschefen att föreslå detta; se vidare prop. 1928:213 s. 258.

gällande (1910 års) inkomstskatteförordning och i tidigare förslag till kommunalskattelag:

”De i nuvarande skatteförfattning, liksom i kommitténs förslag, upptagna bestämmelser om vad som icke skall räknas till skattepliktig inkomst äro icke i den mening uttömmande, att allt vad en person uppburit och som icke återfinnes bland nyssnämnda negativa bestämmelser, skulle vara att hänföra till skattepliktig inkomst.”⁵⁴

Det var mer fråga om att poängtera att vissa förvärv inte var skattepliktiga och att i viss mån särreglera villkoren för vissa fall. I många fall, såsom t.ex. i fråga om gåva och stipendier,⁵⁵ var det sådant som redan följde av det för inkomstbeskattningen grundläggande inkomstbegreppet. Det gick sålunda inte att tolka 19 § KL e contrario.⁵⁶ Någon sådan utförlig exklusiv reglering har inte heller tillkommit med inkomstskattelagen. Portalparagrafen i 8 kap. 1 § IL säger också att ”I detta kapitel finns bestämmelser om att *vissa inkomster* är skattefria vid inkomstbeskattningen”, *inte endast* dessa (de uppräknade).

Påståendet i 8 kap. 24 § IL, att ”[å]terbäringar och andra utbetalningar av överskott på grund av en försäkring är skattefria, om premien för försäkringen inte får dras av” utesluter inte heller i grammatikaliskt hänseende att något annat också kan vara skattefritt. Tillägget i andra meningen medför dock att utbetalningar på grund av pensionsförsäkringar eller sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar som tecknats i samband med tjänst hänförs till skattefria inkomster, men å andra sidan följer det också av 10 kap. 2 § IL.

4.4 Systematiken

Redan i föregående avsnitt – och i rättsfallsgenomgången – tangeras några systematiska skäl av betydelse vid tolkningen. I många fall ger olika regler uttryck för olika sidor hos samma idé, den norm, som i sin tur får dessa olika konsekvenser. Enkelbeskattning av ömsesidiga försäkringsbolag kommer, förutom att vinstandelar gjordes skattefria, till uttryck genom de särskilda reglerna för avdragsgilla återbetalningar i vissa fall, varvid reciprociteten dock fordrat skatt hos mottagaren, om han eller hon tidigare fått avdrag för premien. I 39 kap. 6 IL (som hämtades från 2 § 6 mom. SIL, och dessförinnan 30 § KL) följer att utbetald återbäring (p. 8) och verkställd premieåterbetalning (p. 9) är avdragsgill, men inte vinstandel. Den lyder:

6 § För skadeförsäkringsföretag gäller, utöver vad som följer av övriga bestämmelser i denna lag, att följande ska tas upp:

1. minskning av försäkringstekniska avsättningar för egen räkning,
2. minskning av säkerhetsreserv,
3. minskning av regleringsfond för trafikförsäkring, och
4. minskning av utjämningsfond,

följande ska dras av:

5. sådana avgifter och bidrag till kommuner, föreningar och sammanslutningar som avser att stödja verksamhet med syfte att förebygga skador som faller inom ramen för den försäkringsrörelse som företaget bedriver,
6. ökning av försäkringstekniska avsättningar för egen räkning,
7. ökning av säkerhetsreserv,
8. utbetald återbäring, och
9. verkställd premieåterbetalning.

Som nämnts ovan kom denna reciproka konsekvens till användning i 2010 års förhandsbesked, och omvänt fann Försäkringsinspektionen i 1980 års fall (se ovan) att det i stället var fråga om uppsamlade vinstmedel.

---

⁵⁴ Se SOU 1924:53-54 s. 406 f.

⁵⁵ Se betänkandet a. st. och vidare Hultqvist, Skattefria stipendier – särskilt som forskarfinansiering, Skattenytt 2013 s. 496 ff (särskilt s. 499 f.).

⁵⁶ Jfr Hultqvist, Legalitetsprincipen vid inkomstbeskattningen, 1995, s. 265.

En annan systematisk regel är den om skatteplikt för utdelning i inkomstslaget kapital. Den har blivit allt vagare formulerad, först genom 1990 års skattereform (3 § 1 mom. SIL), sedan genom utformningen av 41-42 kap. IL, men ser man till den utformning den ursprungligen hade i 38 § KL framgår detta tydligt. Där angavs ursprungligen att *skattepliktig utdelning* från svenska företag endast omfattade utdelning från aktiebolag, solidariskt bankbolag och ekonomisk förening (dvs. både tillräcklig och nödvändig förutsättning).⁵⁷ Ömsesidiga försäkringsbolag nämndes således inte. De solidariska bankbolagen avvecklades på 1930-talet och kvar var bara ”utdelning å svenska aktier och andelar i svenska ekonomiska föreningar” (samt å andelar i utländska bolag). Inför 1990 års skattereform, då också ”andelar i svenska aktiefonder” tillkommit, valde utredningen att, utan närmare motivering, föreslå att formuleringen i den nya portalparagrafen för kapital – 3 § 1 mom. SIL – begränsades till det korta uttrycket ”utdelning på aktier och andelar”. Någon ändring i sak var dock inte avsedd.⁵⁸ Man måste numera ha denna systematiska och historiska kontext i minnet när man läser vaga uttryck som ”utdelningar” och ”inkomster på grund av innehav av tillgångar” i 41-42 kap. IL, om man inte ska hamna i anmärkningsvärda slutsatser vid tolkningen av IL. Ett beaktande av systematiken i lagstiftningen således mycket viktig vid tolkning av IL.

4.5 Historiken

I kapitel 4 ovan har jag ägnat stor möda åt att beskriva den historiska utvecklingen, inte bara för att den ger en förklaring till hur utvecklingen varit och skälen till att reglerna blev som de blev, utan också därför att någon materiell ändring av normerna inte var avsedd i den här aktuella frågan med den nya inkomstskattelagen.

När HFD prövar frågan 1980 respektive SRN avgör två förhandsbesked 2010 går de båda tillbaka till de förarbeten som låg till grund för 1969 års reform. (SRN uppmärksammar dock en tempusskillnad i formuleringen som läggs till grund för avgörandet.) På samma sätt kommenteras lagrummet i inkomstskattelagens kommentar, bl.a. skriven av de som var med och utarbetade lagstiftningen: ”Sin innebörd fick bestämmelsen 1969.”⁵⁹

Det kan således, efter den historiska genomgången, konstateras att det funnits en klar avsikt att enkelbeskatta de ömsesidiga skadeförsäkringsbolagen vid kommunalskattelagens tillkomst, att detta t.o.m. blev klarare uttryckt i 19 § vid 1969 års reform samt att det inte funnits någon avsikt att ändra på detta (införa dubbelbeskattning), varken vid 1990 års skattereform eller vid införandet av 1999 års inkomstskattelag. Detta är i sig ett starkt tolkningsdata.

4.6 Sammanfattning och slutsatser

Bestämmelsen kan, efter den ändring som skedde med anledning av lagtextens omformulering i 8 kap. 24 § IL, läsas strikt efter ordalydelsen och sedan också tolkas motsatsvis (e contrario), så att läsaren drar slutsatsen att ”utbetalningar av överskott” i form av vinstandelar från ömsesidiga skadeförsäkringsföretag är skattepliktiga *om premien för försäkringen får dras av*. Inte ens i språklig formell mening är denna tolkning dock den enda, eftersom det kan vara *en tillräcklig betingelse* att premien för försäkringen inte fått dras av för att den enligt bestämmelsen ska vara skattefri, men för den skall inte en *nödvändig betingelse*. Varken 19 § KL eller 8 kap. IL har avsetts vara så noggrant reglerade att de angivna förvärven – och endast under de angivna omständigheterna – är de enda som i inkomstskatterättslig mening är skattefria.

---

⁵⁷ Se Eberstein 1929 s. 250.

⁵⁸ Se SOU 1989:33 del III s. 362 f. och prop. 1989/90:110 s. 162, 401 f. och 698.

⁵⁹ Se Mari Andersson, Anita Saldén-Enérus och Ulf Tivéus, Inkomstskattelagen – En kommentar, del 1, Norstedts juridik, 2001, s. 187 f. I sin förklaring till 1980 års rättsfall anger författarna: ”Det utskiftade ansågs som vinstandelar på grund av skadeförsäkring och räknades därför inte som skattepliktig inkomst hos delägarna.”

Studerar vi *lagstiftningshistoriken* framgår det klart av förarbetena till 1928 års KL att ömsesidiga försäkringsbolag skulle *enkelbeskattas*, att detta noterades vid 1950 års försäkringsskattereform och också klargjordes vid 1969 års försäkringsskattereform samt att det bara var ett lagstiftningsmissstag på 1990-talet som närmast kameralt rättades till när felet upptäcktes och att någon förändring inte varit avsedd med nya IL.

Inkomstskattelagstiftningen har byggts systematiskt och måste, för att förstås korrekt, också *tolkas systematiskt*, där inte minst reciprocitet spelar stor roll. Enkelbeskattning av ömsesidiga försäkringsbolag ledde till skatt på redovisad vinst hos bolaget, men skattefrihet för utbetalning av vinstandelar (av i bolaget beskattad vinst). Vinstandelar har därför inte omfattats av ”utdelningsbegreppet” i inkomstlagen kapital. Återbäring och premieåterbetalning är å andra sidan avdragsgilla hos bolaget (minskar eller eliminerar vinsten i bolaget), men är skattepliktigt hos mottagaren om denne fått avdrag för premien.

Rättspraxis bekräftar att sådana reciprocitetshänsyn tas (2010 års förhandsbesked) och att vinstandelar är skattefria (RÅ 1980 1:8) och både 1980 års och 2010 års fall, liksom kommentaren till 1999 års inkomstskattelag, hänvisar till 1969 års lagstiftning i materiellt hänseende.

Det har aldrig funnits något lagstiftningsinitiativ till att införa dubbelbeskattning av ömsesidiga försäkringsbolag och något sådant var inte heller avsikten med nya IL. Så även om en möjlig tolkning av enbart ordalydelsen vore att vinstandelar från ömsesidiga skadeförsäkringsbolag är skattepliktiga, om premien får dras av, är den med hänsyn till historiken och systematiken inte rimlig. Den rimliga tolkningen är att vinstandelar, som utbetalas av i bolaget beskattad vinst, är skattefria.

En annan sak är att detta borde klargöras i lagtexten, så att risken för missuppfattningar undviks. Både i den skatterättsliga litteraturen och i Skatteverkets handledningar behandlas de ömsesidiga försäkringsbolagen sparsamt, om ens alls, och det är därför inte omöjligt att kunskapen om enkelbeskattningen av de ömsesidiga bolagen gått förlorad på många håll. Med nuvarande vagare, mer allmänna, formuleringar i inkomstskattelagen är risken därför överhängande att olika funktionärer bara utgår från att ömsesidiga försäkringsbolag likt aktieföretag är dubbelbeskattade, vilket det dock aldrig lagstiftats om.

Således är mina slutsatser att den mest rimliga tolkningen av 8 kap. 24 § IL sedd i sitt systematiska och historiska sammanhang är att vinstandelar fortfarande (efter inkomstskattelagens ikraftträdande) är skattefria, att det inte framförts några skäl för eller funnits någon avsikt att ändra på detta samt att det vore bra att tydliggöra detta i lagtexten, så att risken för missförstånd vid läsning och tolkning av lagrummet undanröjs (se nästa kapitel.)

5 Förslag till lagändring

Den nuvarande bestämmelsen i 8 kap. 24 § IL är inte tillräckligt preciserad. Det är oklart vad som avses och den kan t.o.m. tolkas på olika sätt. Bestämmelsen lyder:

”Återbäringar och andra utbetalningar av överskott på grund av en försäkring är skattefria, om premien för försäkringen inte får dras av. Detta gäller dock inte utbetalningar på grund av pensionsförsäkringar eller sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar som tecknats i samband med tjänst.”

Uttrycket ”återbäringar och andra utbetalningar av överskott” är vagt. Är premieåterbetalning, som ska dras av före överskottet kan beräknas, en utbetalning av överskott och är vinstandelar sådana ”utbetalningar”? Klart är också att den tidigare skillnaden mellan å ena sidan avdragsgilla utbetalningar (återbäring och premieåterbetalningar) och å andra sidan icke avdragsgilla, men inte heller skattepliktiga, vinstandelar inte gjorts i bestämmelsens utformning.

För att råda bot på detta kan lagtexten preciseras så att detta framgår, t.ex. på följande sätt om man vill behålla den nuvarande utformningen och språkbruket:

Alternativ 1 a (ändra så litet som möjligt i nuvarande lydelse):

Nuvarande lydelse

Återbäringar och *andra utbetalningar av överskott* på grund av en försäkring är skattefria, om premien för försäkringen inte får dras av. Detta gäller dock inte utbetalningar på grund av pensionsförsäkringar eller sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar som tecknats i samband med tjänst.

Föreslagen lydelse

Vinstandelar från ömsesidiga försäkringsföretag är skattefria. Återbäringar och *premieåterbetalningar* på grund av en försäkring är skattefria, om premien för försäkringen inte får dras av. Detta gäller dock inte utbetalningar på grund av pensionsförsäkringar eller sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar som tecknats i samband med tjänst.

I stället för ”andra utbetalningar” preciseras texten till att avse ”vinstandelar” respektive ”premieåterbetalningar”. Formuleringen *vinstandelar från ömsesidiga försäkringsföretag är skattefria* är neutral i förhållande till typen av försäkringsföretag, men eftersom det i praktiken endast är skadeförsäkringsföretag som delar ut överskott i form av vinstandelar kan det också uttryckas mer preciserat ”vinstandelar från skadeförsäkringsföretag” eller ”vinstandelar på grund av skadeförsäkring”:

Alternativ 1 b (ändra så litet som möjligt i nuvarande lydelse):

Nuvarande lydelse

Återbäringar och *andra utbetalningar av överskott* på grund av en försäkring är skattefria, om premien för försäkringen inte får dras av. Detta gäller dock inte utbetalningar på grund av pensionsförsäkringar eller sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar som tecknats i samband med tjänst.

Föreslagen lydelse

Vinstandelar på grund av skadeförsäkring är skattefria. Återbäringar och *premieåterbetalningar* på grund av en försäkring är skattefria, om premien för försäkringen inte får dras av. Detta gäller dock inte utbetalningar på grund av pensionsförsäkringar eller sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar som tecknats i samband med tjänst.

Vill man i stället ligga så nära den ursprungliga utformningen som möjligt – dit alla ändå hänvisar för det norminnehåll som bestämmelsen anses ge uttryck för – kan det vara till fördel att bättre klargöra de normsatser bestämmelsen innehöll. Enligt ingressen i 19 § – ”Till skattepliktig inkomst enligt denna lag räknas icke” – följde sedan att skattefrihet förelåg för:

”vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning, *som utgått på grund av annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst, samt vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, och premieåterbetalning på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat;*”

Paragrafen innehåller således flera normsatser:

1. vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning, som utgått på grund av annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst,
2. vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, och
3. premieåterbetalning på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat.

Det aktuella ledet i 19 § KL skulle således kunnat ha *moderniserats* med bibehållen språklig och normativ pregnans, på följande sätt:

Alternativ 2 (så nära KL:s bestämmelse som möjligt – liknar SLK:s förslag):

Lydelsen i KL

vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning, *som utgått på grund av* annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst, *samt* vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, och premieåterbetalning på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat;

Föreslagen lydelse

Följande utbetalningar på grund av en försäkring är skattefria:

1. vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning från annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst,
2. vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, och
3. premieåterbetalning på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat.

Alternativt utformas punkten tre med det mer moderna språkbruket ”om premien för försäkringen inte får dras av” i stället för ”för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat”, Observera dock den skillnad som SRN lade vid språkbruket i 2010 års förhandsbesked (se kommentaren nedan).

Jämför med nuvarande lydelse:

Nuvarande lydelse

Återbäringar och andra utbetalningar av överskott på grund av en försäkring är skattefria, om premien för försäkringen inte får dras av. Detta gäller dock inte utbetalningar på grund av pensionsförsäkringar eller sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar som tecknats i samband med tjänst.

Föreslagen lydelse

Följande utbetalningar på grund av en försäkring är skattefria:

1. vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning från annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst,
2. vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, och
3. premieåterbetalning på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat.

Kommentar:

Med den språkliga utformningen styrs tanken. Jag ser ingen anledning att dra ihop bestämmelsen, som nu skett till en mer allmän och vag utformning, som sedan fordrar stor tankemöda för att förstå. Den tidigare lydelsen hade större pregnans och bör enligt min uppfattning behållas, men kan göras klarare med den föreslagna numreringen av normsatserna.

Den del i den nuvarande lydelsen som vållade bekymmer och olika meningar i 2010 års förhandsbesked (se avsnitt 4.2.3 och 4.2.4 ovan), är om det ska vara den historiska avdragsrätten eller den nuvarande som ska vara styrande för skatteplikten. Båda ståndpunkterna är försvarbara: den historiska, därför att den är teoretiskt korrekt; den nuvarande, därför att det är praktiskt. Jag föredrar den teoretiskt korrekta, dvs. om avdrag tidigare erhållits, men har förståelse för de praktiska svårigheter som ibland kan föreligga att fastställa detta.

Bilaga – Översikt av lagtextförslag och lagtextändringar

1. Kommunalskattekommitténs förslag (SOU 1924:53):

vinstandelar, som försäkringstagare fått på grund av liv- kapital- eller annan personförsäkring uppbära från försäkringsanstalten;

2. Förslag i 1927 års och 1928 år proposition om ny kommunalskattelag:

Prop. 1927:102

vinstandelar, som försäkringstagare fått uppbära från försäkringsanstalt på grund av avtal rörande annan försäkring än livränteförsäkring, därunder inbegripen överlevelse- och invalidränteförsäkring;

Prop. 1928:213

vinstandel *eller premieåterbäring*, som försäkringstagare fått uppbära från försäkringsanstalt på grund av avtal rörande annan försäkring än livränteförsäkring, därunder inbegripen överlevelse- och invalidränteförsäkring;

3. Ursprunglig lydelse i kommunalskattelagen (1928:370)

vinstandel eller premieåterbäring, som försäkringstagare fått uppbära från försäkringsanstalt på grund av avtal rörande annan försäkring än livränteförsäkring, därunder inbegripen överlevelse- och invalidränteförsäkring;

4. 1950 års lagändring

(Ändring genom SFS 1950:308. Förarbeten: Prop. 1950:93, BevU 1950:49 och rskr 1950:249.

”Nuvarande lydelse” anges med hänvisning till SFS 1947:575, vilken dock är identisk med den ursprungliga lydelsen i SFS 1928:370, dvs. det aktuella ledet hade inte ändrats dessförinnan.)

Ursprunglig lydelse

vinstandel eller *premieåterbäring*, som försäkringstagare fått uppbära från försäkringsanstalt på grund av avtal rörande annan försäkring än livränteförsäkring, därunder inbegripen överlevelse- och invalidränteförsäkring;

Ny lydelse

vinstandel eller *återbäring*, som utgått på grund av annan försäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst;

5. 1969 års lagändring

(Ändring genom SFS 1969:749. Förarbeten: Prop. 1969:120, bet. 1969:BevU60, rskr. 1969:.... "Nuvarande lydelse" angavs med referens till "senaste lydelse" av 19 § med hänvisning till SFS 1968:718, varvid det aktuella ledet dock har samma lydelse som efter 1950 års ändringar.)

Dittills gällande lydelse

vinstandel *eller* återbäring, som utgått på grund av annan försäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst;

Ny lydelse

vinstandel, återbäring *eller premieåterbetalning*, som utgått på grund av annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst, *samt vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, och premieåterbetalning på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat;*

Förslaget till lagtext hade utarbetats av 1961 års utredning. Jämförelse mellan förslagen:

1961 års utredning

vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning, som utgått på grund av annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst, *ävensom* vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring *samt* premieåterbetalning på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat;

Departementschefen

vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning, som utgått på grund av annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst, *samt* vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, *och* premieåterbetalning på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat;

6. Lagstiftningsmisstaget 1993

(Ändringen skedde genom att "gällande lydelse" av det aktuella ledet 19 § KL hade citerats fel i prop. 1992/93:178 – någon "ändring" var dock inte avsedd – och fanns således också med i "föreslagen lydelse", vilken sedermera också godkändes av riksdagen, ... Och fördes in i SFS 1993:359, som trädde i kraft 1 juli 1993.)

Dittills gällande lydelse

vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning, som utgått på grund av annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst, **samt vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, och premieåterbetalning på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat;**

Av misstag införd lydelse

vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning, som utgått på grund av annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst, **samt vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat;**

7. Rättelsen av misstaget 1997

(Ändringen skedde när KL ändrades i andra avseenden – av Finansutskottet – när det upptäckts att lagtexten blivit felaktig avseende det aktuella ledet; se bet. 1996/97:FiU1 s. 241 och s. 253 och rksr. 1996/97. Ändringen infördd genom SFS 1996:1208, som trädde i kraft den 1 januari 1997.)

Den av misstag införda lydelsen

vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning, som utgått på grund av annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst, samt **vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat;**

Rättad lydelse (dvs. tillbaka till vad som var före misstaget)

vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning, som utgått på grund av annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst, samt **vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, och premieåterbetalning på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat;**

8. Överföring – omformulering – till nya inkomstskattelagen

8.1 Skattelagkommittén

Dittills gällande lydelse

vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning, som utgått på grund av annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst, samt

vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, och premieåterbetalning på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat;

SOU 1997:2

8 kap. 17, 2 st: Vinstandelar, återbäringar eller premieåterbetalningar, som utgått på grund av personförsäkring är skattefria. Detta gäller dock inte i fråga om pensionsförsäkringar och sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar, som tecknats i samband med tjänst.

8 kap. 25: Vinstandelar och premieåterbetalningar på grund av sakskadeförsäkringar är skattefria om premien för försäkringen inte skall dras av

8.2 Lagrådsremissen

SOU 1997:2

8 kap. 25 §: Vinstandelar och premieåterbetalningar på grund av sakskadeförsäkringar är skattefria om premien för försäkringen inte skall dras av.

Lagrådsremissen (prop. 1999/2000:2, bil 3 s. 34)

8 kap. 27 §: Vinstandelar och premieåterbetalningar på grund av skadeförsäkringar är skattefria om premien för försäkringen inte skall dras av.

8 kap. 19 § 2 st: Vinstandelar, återbäringar och premieåterbetalningar på grund av personförsäkring är skattefria. Detta gäller dock inte för pensionsförsäkringar och sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar som tecknats i samband med tjänst.

8.3 Lagrådet

Lagrådsremissen

8 kap. 27 §: Vinstandelar och premieåterbetalningar på grund av skadeförsäkringar är skattefria om premien för försäkringen inte skall dras av.

8 kap. 19 § 2 st: Vinstandelar, återbäringar och premieåterbetalningar på grund av personförsäkring är skattefria. Detta gäller dock inte för pensionsförsäkringar och sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar som tecknats i samband med tjänst.

8.4 Propositionen

Lagrådets förslag

8 kap. 28 §: Återbäringar och andra utbetalningar av överskott på grund av en försäkring är skattefria, om premien för försäkringen inte får dras av. Detta gäller dock inte utbetalningar på grund av pensionsförsäkringar eller sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar som tecknats i samband med tjänst.

8.5 Lagtexten i gällande inkomstskattelag (1999:1229)

8 kap. 24 § Återbäringar och andra utbetalningar av överskott på grund av en försäkring är skattefria, om premien för försäkringen inte får dras av. Detta gäller dock inte utbetalningar på grund av pensionsförsäkringar eller sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar som tecknats i samband med tjänst.

9. Eget förslag till ändring

Nuvarande lydelse

Återbäringar och andra utbetalningar av överskott på grund av en försäkring är skattefria, om premien för försäkringen inte får dras av. Detta gäller dock inte utbetalningar på grund av pensionsförsäkringar eller sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar som tecknats i samband med tjänst.

Lagrådet (förslag prop. 1999/2000:2, bil 3, s. 385)

Återbäring på grund av försäkring

8 kap. 28 §: Återbäringar och andra utbetalningar av överskott på grund av en försäkring är skattefria, om premien för försäkringen inte får dras av. Detta gäller dock inte utbetalningar på grund av pensionsförsäkringar eller sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar som tecknats i samband med tjänst.

Förslaget i propositionen

8 kap. 24 § Återbäringar och andra utbetalningar av överskott på grund av en försäkring är skattefria, om premien för försäkringen inte får dras av. Detta gäller dock inte utbetalningar på grund av pensionsförsäkringar eller sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar som tecknats i samband med tjänst.

Föreslagen lydelse

Följande utbetalningar på grund av en försäkring är skattefria:

- 1. vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning från annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst,*
- 2. vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, och*
- 3. premieåterbetalning på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat.*